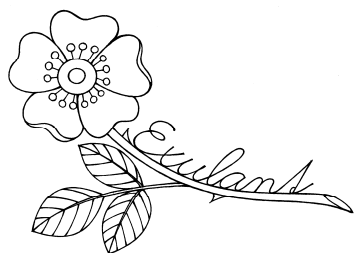

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 28 (2/2009)

občanského sdružení

EXULANT

Milí čtenáři,

rok 2009 brzy skončí a my, stejně jako v minulých letech, přicházíme s dalším číslem našeho informačního věstníku. I když letošní rok nebyl „osmičkový“, stála v něm za připomenutí řada historických mezníků. Snažili jsme se to udělat na akcích Exulanta i prostřednictvím obou letošních čísel věstníku. Nechceme jen oprašovat zapomenutou minulost, chceme přemýšlet o tom, co je z odkazu minulých dob i dnes nosné a důležité. Na to upozorňuje nejen úvodní zamyšlení Ing. D. Stehlíka, ale i příspěvky Prof. Dr. Ing. J. S. Trojana a Doc. Dr. E. Melmukové, jimž děkujeme za jejich poskytnutí.

Kromě toho co bylo, bychom rádi zaměřili Vaši pozornost i k tomu, co bude – a to je kromě pravidelné konference našeho občanského sdružení a valné hromady, o nichž budete informováni v příštím čísle, také například **II. ročník lyžařského Memoriálu J. A. Komenského v Žacléři konaný 13. 2. 2010, zájezd občanského sdružení Exulant do Amsterdamu a Naardenu u příležitosti 340. výročí úmrtí J. A. Komenského a mezinárodní setkání exulantského rodu Andršů v Zelówě 30.7.-1.8.2010.** Na tyto akce nejen upozorňujeme, ale srdečně Vás všechny zveme k účasti.

Vzhledem k tomu, že členství v občanském sdružení není spojeno s placením povinných členských příspěvků, dovolujeme si opět k tomuto číslu přiložit složenku s prosbou o finanční podporu naší činnosti. Ke stejnému účelu uvádíme i číslo účtu občanského sdruže-

ní Exulant: 209898309, kód banky 0800. Znovu děkujeme Vám všem, kteří naši činnost jakkoli podporujete. Každá odezva na naše snažení nás potěší.

Jan Bistranin

Jubilejní rok 2009 se chýlí k závěru

Rok 1989 a dnešek

Letošní rok, který se již chýlí k závěru, byl opět rokem řady „kulatých“ výročí. V živé paměti máme rok 1989. Pro několik zemí, včetně naší, to byl rok významných politických změn. Byl to krok k demokracii a svobodě. Během krátké doby také církev získaly nebývalou svobodu. I když většina obyvatel naší republiky je s lečtím právem nespokojená, máme proč být vděční Pánu Bohu za to, že dosud jsme nabytou svobodu neztratili a že došlo i k růstu hmotného blahobytu. Přiznejme si však, že to dobré zpravidla bereme jako samozřejmost, ale na to, co se nám nelíbí, reptáme, místo toho, abychom si přiznali, že jsme za to spoluodpovědni. Nelíbí se nám například nedořešené otázky vztahu státu a církve, i když naši svobodu nijak neomezují. Je však církev opravdu solí a světlem světu kolem nás? Nestává se nejednou solí zmařenou příměsemi toho, co znehodnocuje její svědectví? Vždyť její důvěryhodnost v očích obyvatel značně

klesla. V úhrnu klesá i počet těch, kteří se u nás k církvi hlásí. Proč? Ptejme se každý sám sebe, jaký na tom máme podíl. Naši předkové, pobělohorští exulanté, opouštěli svou vlast z nouze o spasení, a to za cenu značných ekonomických ztrát a různých nebezpečí. Pro nás je při dnešní nebyvalé náboženské svobodě tělesný blahobyt mnohdy přednější než spasení, a proto duchovně živoříme. Bible byla drahocenná a pro mnohé neskadno dostupná. Dnes ji máme v různých vydáních, překladech a provedeních nadbytek. Nakolik však je Bible knihou čtenou a kolik jejich čtenářů ji bere vážně pro sebe, aby se ve své morální, a zejména duchovní nouzi dali obohatit, a to v prostředí pokojného domova? Kolik lidí se jí zabývá na internetu? Kolik dalších otázek nám vyvstává – a jakou odpověď na ně dává náš život, život našich rodin, život starých i mladé generace?

Rok 1509 – narození reformátora světového formátu Jana Kalvína

Letošní rok je rokem 500. výročí narození Jana Kalvína; velikého reformátora, jehož činnost ovlivnila církve i celou evropskou společnost. O jeho životě a působení jsme mohli číst v minulém věstníku.

Rudolfův majestát - 1609

O sto let „mladší“ je „Rudolfův majestát“, vydaný v roce 1609 císařem Rudolfem II. Habsburským, který měl sídlo v Praze. I když ho císař podepsal pod určitým tlakem stavů, zajišťoval tehdy v Evropě nebyvalou náboženskou svobodu pro země Koruny české. Zároveň potvrzoval Českou konfesi. Podle Majestátu nikdo nesměl být nucen ke katolickému ani jinému vyznání. Platil pro královská města, šlechtu i poddané. Nevídaná svo-

boda! Jeho platnost byla ukončena po Bílé hoře císařem Ferdinandem II.

Počátek hnutí baptistů - 1609

Rok 1609 je také rokem počátku baptistů. Baptisté z celého světa si to připomněli letos v červenci při celosvětovém setkání v Amsterdamu. Bylo při něm zdůrazněno následování Ježíše Krista ve službě i v utrpení.

O počátcích baptistů píše profesorka Karen O'Dell Bullock z Texasu následující (překlad Radek Pospíšil, výňatek):

„Na úsvitu 17. století byla Anglie velmi výbušnou zemí. Občané byli zákonem přinuceni stát se členy a přijmout učení státní církve. Ten, kdo se nepodvolil, byl pokutován, potírán, vězněn. Církevní i státní politická moc násilně potírala nové sílící přesvědčení mezi křesťany, že skutečná církev Božského lidu má být charakterizována vírou v Ježíše Krista a oddělena od restrikcí a vlivu systému státní církve. Desítky křesťanských bratří a sester projevili svoji odvahu roku 1607, když navzdory nebezpečí ztráty života, domovů a majetku opustili svoji domovinu a přeplavili se do Amsterdamu v Holandsku, města, které se honosilo pojmenováním Město Uprchlíků. Těmto lidem šlo především o svobodu hledat v Písmech svatých a na základě poznáního praktikovat svoji víru a bohoslužbu. Byla jim poskytnuta ochrana a zaměstnání v pekařství Jana Muntera, menonity, patřícího ke skupině Vodnozorců. Jeho obchod ležel blízko řeky Amstel nedaleko dnešní čtvrti Rembrandtsplein. Zde Angličtí utečenci, vedeni Johnem Smithem a Thomasem Helwysem, pracovali, scházeli se k bohoslužbám, a po večeri u stolů se zažehnutou svíčkou diskutovali svá teologická přesvědčení. Již po dvou letech fungování odmítli křest malých dětí a založili

novou denominaci. Na prvním křestním shromáždění Smith nejprve pokřtil sám sebe a potom všechny ostatní z tohoto malého sboru. Každý pokřtěný byl dospělý, který vyznal svoji víru v Ježíše Krista. Následně tato malá skupinka založila sbor, v němž bylo dobrovolné členství založeno na osobním vyznání víry v Ježíše Krista a křtu pouze na vyznání víry.

V zápasu o to, jak nejlépe se vztahovat k jiným církevním společenstvím, se v roce 1611 Helwys s deseti dalšími vrátil do rodné Anglie a usídlil se ve Spitalfieldu, ležícím na vnější severozápadní straně londýnských hradeb. Tam založili první baptistický sbor na anglické půdě. Helwys rychle vydal svoji první obranu náboženské svobody v anglickém jazyce. Byla to krátká deklaráce nazvaná *Mystery of Iniquity* (1612). V ní prohlásil, že anglický král nemá žádné zplnomocnění kontrolovat náboženské přesvědčení nebo náboženskou praxi svých poddaných; místo toho, bez ohledu na náboženské vyznání, musí mít každý jedinec svobodu sám se zodpovídat Stvořiteli - svobodu číst i interpretovat Písmo. Záhy následovalo pronásledování. Helwys byl uvězněn v Newgateském vězení, kde také zemřel. Ovšem během jedné následující generace bylo v Anglii více než 54 vzkvétající baptistických sborů. “

Po čtyřech stoletích činí počet baptistů ve světě více než 100 milionů. Jejich počet neustále roste. Nejsou dokonalí. Jsou však zde stále, a to z Boží milosti. Spolupracují s jinými křesťany a touží po tom, aby Ježíš Kristus byl na zemi oslavován a následován.

Výročí nad každé jiné

Výše uvedená výročí jsou důležitá, avšak mnohým lidem nic neříkají. Nejednou upadají v zapomenutí i u těch, kteří

na své předchůdce ve víře navazují. Je však jedno výročí, na které snad nezapomínáme a připomínáme si ho každoročně, i když jeho datum přesně neznáme. Před více než dvěma tisíci roků přišel na tuto zem Pán pánů a Král králů. Nepřišel dát lidem politickou svobodu, dokonce nepřišel dát ani náboženskou svobodu, ale přišel, aby vysvobodil svůj lid z jeho hříchů (viz Mt 1,21). Vysvobození z otroctví hříchů neskonale převyšuje jakoukoliv vítěznou revoluci nebo osvobození od okupační či totalitní politické moci. Přesahuje tu nejradikálnější náboženskou reformaci. On činí nové všecko! Pán Ježíš Kristus přináší člověku skutečnou svobodu. Nabízí ji těm, kteří se považují za svobodné (jak to o sobě říkali Židé navzdory tomu že byli pod římskou okupační nadvládou – viz Janovo evangelium 8. kapitola), i těm, kteří vědí, že byli či jsou zotročeni jakýmkoliv hříchem. Záleží však na každém, zda Ježíšovo osvobození přijme nebo nepřijme. Vždyť „*všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy; jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši. Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří*“ (Ř 3, 23-25).

Blíží se Vánoce. Ježíšovo narození si připomínáme každoročně. Vánocům předchází Advent. Je to období příprav na Vánoce, ale zejména by to mělo být období přípravy na opětovný Ježíšův příchod – s mocí a slávou velikou (viz Lk 21,27). Jak naše přípravy vypadají? Neztrácí se nám o Vánocích Ten, který se narodil v Betlémě jako chudý, i když jeho narození zvěstovali andělé a slavili za něj Boha? Proč jsou Vánoce pro nás významnými, výjimečnými svátky? Apoštol Pavel píše křesťanům v Korintu: „*Znáte přece štědrost našeho Pána Ježíše Kris-*

ta: byl bohatý, ale pro vás se stal chudým, abyste vy jeho chudobou zbohatli“ (2Kor 8, 9).

Dejme se i letos obohatit Pánem Ježíšem Kristem. Dejme se jím osvobodit a žijme v jeho svobodě, kterou nám ze své veliké lásky nabízí.

Dobroslav Stehlík

POZVÁNKA

13. února 2010, v Žacléři
startuje

II. ročník lyžařského (na běžkách)

"Memoriálu

Jana Amose Komenského"

k 382.výročí jeho odchodu do
exilu.

Sraz účastníků 13. února 2010 na náměstí v Žacléři v 10:00 hod. před budovou Muzea. Proběhne rozprava a odchod na start. Trasa náměstí Žacléř – Růžový palouček. Délka tratě 5-8 km. Na Růžovém paloučku vzpomínkové setkání všech startujících a hostů. Pro účastníky budou připraveny diplomy.

Projev, na pietním shromáždění k uctění památky popravených představitelů českého odboje, přednesený na Staroměstském náměstí 21. 6. 2009

Naše shromáždění se koná k uctění památky 27 představitelů českého odboje, kteří byli popraveni 21. června 1621. Zároveň se koná v roce 400. výročí vydání důležitého dokumentu českých dějin, tzv. Rudolfova Majestátu. Chci předložit několik poznámek, v nichž porovnáám tento dokument s jiným dobovým textem, s tzv. Císařským patentem Ferdinanda II. z konce dvacátých let sedmnáctého století.

Činy a osudy aktérů protihabsburského odboje jsou dostatečně známy; chci se proto zaměřit právě ve světle 400. výročí Rudolfova Majestátu na ideové pozadí sporu, který vyjevuje základní protiklady tehdejší dějinné situace. Nejde však o ledajaký spor. V tomto střetu dvou ideových směrů je uloženo mocné poselství pro naši dobu.

Čím je charakterizován Majestát Rudolfov, jakou řečí k nám hovoří Ferdinandův Patent?

Ve Ferdinandově Patentu máme před sebou dokument, který po přemožení odboje zdůvodňuje nutnost ovládnout císařskou mocí všechny sféry společenského života v českém království. Majestát naproti tomu předjímá demokratický ideál seberealizace občanských skupin a jednotlivce. To je v ostrém protikladu s Ferdinandovým Patentem. Ten používá nástrojů, jež si osvojili v XX. století správci totalitních útvarů: jde zejména o monopol moci a poznání i víry, káravého „poučení“ i tvrdých sankcí.

Ferdinandův Patent hodlá krizi tehdejší společnosti řešit tím, že se všichni „srovnají“ s panovníkem a přijmou znovu jedinou samospasitelnou víru poté, co se „poučí“ z minulých chyb. Je neuvěřitelné, jak se tato strategie shoduje se zkušeností, kterou jsme učinili u nás v období tzv. normalizace po vstupu vojsk 1968. Tehdy jediná ideologie, jediná politická struktura měla nastolit opět mír a pokoj v zemi. To je i podle Ferdinanda II. jediná cesta, která v jeho době povede k snášenlivosti stavů, k svornosti a blahobytu. Zaslíbení spojuje vítěz bitvy na Bílé hoře s hrozbou: Pokud se však někdo ze stavu rytířského či panského s panovníkem „nesrovná“, musí do šesti měsíců opustit zemi.

Proti koncepci společnosti spravované shora všudypřítomnou mocí opřenou o neomylnou ideologii, zaměřuje se Rudolfův Majestát na společnost otevřenou; v ní stát přestává být ideovým a veškerou společenskou aktivitu regulujícím centrem. Občanům se nepředpisuje shora jejich chování, stát nekontroluje společenské instituce; bere ty, které vznikají zdola z iniciativy občanů, prostě na vědomí. To se tehdy týkalo obou hlavních církví, katolické a podobojí i Jednoty bratrské. Bohatství těchto aktivit zdola chápe Majestát jako obohacení císařského dvora samotného, jako prosperitu útvaru, v jehož čele panovník vládne nikoliv jako totální určovatel soukromých i společenských cílů a aktivit, nýbrž jako ten, kdo užívá svěřené moci ku prospěchu všech, kdo mu ji svěřili. Majestát má na mysli administrativu, která je si vědoma nedokonalosti každého lidského zřízení. Neslibuje ráj, nehrozí peklem. Vytváří prostor občanské svobodě v náboženských, duchovních věcech. I když Rudolf v Majestátu schválil text, který mu předložili vůdcové odboje, nic to nemění na světodějném významu tohoto dokumentu. Vyslovuje se v téže intenci, kterou vyjádřil kardinál Beran na 2. Vatikánském koncilu v známém prohlášení. Cituji z něho základní větu: „...*dějiny nás napomínají, abychom na tomto koncilu zásadu náboženské svobody a svobody svědomí vyhlásili jasnými slovy a bez výhrad...*“

Jsem přesvědčen, že i když tento koncept „svobodné společnosti v svobodném státě“, je v Majestátu vzorově nastíněn zatím jen v oblasti náboženské tolerance, předjímá tím vývoj, ke kterému Evropa došla v osvícenství a zejména v

XIX. věku. Majestát tím navazuje na prohlášení z doby ještě dřívější: Jde o usnesení kutnohorského sněmu z roku 1484, které Fr. Palacký řadí mezi události epochálního významu. Tehdy šlo o prohlášení náboženské svobody ve formulaci: „...*každý člověk má i může hledati spasení duše své tam, kam ho vede vlastní důvěření a svědomí, jinému v tom nic nepřekážej, aniž jej proto haněje nebo utiskuje.*“ Patří k tragickým rysům Evropy, že tento výhonek svobody svědomí, který s předstihem vyrazil z české půdy, byl udušen nepřízní absolutistických tendencí, jež u nás později reprezentuje Ferdinandova vláda.

Za totality jsem byl farářem česko-bratrské evangelické církve a s ostatními duchovními všech církví i všemi občany jsme žili pod korunou totalitní moci; každý, kdo se nesrovnal s panovníkem, mám-li použít dikci Ferdinandova Patentu, musel počítat s postihem. Jakkoli evropské dějiny poznaly od roku 1609 recidivy tohoto typu totalitního myšlení a vlády, máme radost z toho, že dnes stojí církve u nás ve svobodné společnosti. Prožíváme jiné problémy, ale svobodně o nich přemýšlíme a svobodně se k nim smíme vyjadřovat. Víme však zároveň, že duchovní statek svobody se udržuje jen mravním a duchovním úsilím v každé generaci vždy znovu.

Pohled na zápasy, které vedli vůdcové stavovského odboje tehdy, nás posiluje i dnes. Zůstáváme jim vděční za jejich svědectví pravdě a lidské svobodě. A jsme odhodláni na ně navázat i v nejrůznějších příbězích vlastního života. Smíme tak činit s vědomím, že jsme, jak to vyjadřuje apoštol Pavel, (Ga 5, 13) povoláni ke svobodě, abychom o to mocněji mohli sloužit bližním v lásce a pravdě.

Jakub S. Trojan

Konference a valná hromada občanského sdružení EXULANT

Každoroční konference a valná hromada našeho občanského sdružení se konaly tentokrát ve dnech 3.- 4. října 2009 v Suchdole nad Odrou. Srdečně suchdolským děkujeme za přijetí a ohromnou pohostinnost. Konferenci zahájil předseda občanského sdružení Mgr. Pavel Smetana. Letošní konference byla zaměřena ke dvěma historickým tématům – Rudolfovu majestátu na náboženskou svobodu a 300letému výročí Ježíšova chrámu milosti v Těšíně, který hrál významnou roli v životech moravských a českých evangelíků doby temna.

K prvnímu tématu přednesla v sobotu dopoledne referát Doc. Dr. Eva Melmuková, celý text přednášky si můžete přečíst v tomto věstníku. K tématu druhému jsme měli možnost shlédnout film, natočený k letošnímu výročí a poté diskutovat s jeho autory JUDr. Danielem Spratkem a Emilem Kroczkem. Odpoledne jsme navštívili Ježíšův chrám milosti v Těšíně. S patřičným odborným výkladem jsme si prohlédli nejen památný chrám, ale i muzeum, které je umístěno v jedné z jeho galerií. Domnívám se, že v nás všech zanechala návštěva hluboký dojem, nejen s ohledem na historický význam chrámu, ale i vzhledem k jeho současné roli ve zvěstování evangelia na Těšínsku. Sobotní večer byl věnován prohlídce unikátního suchdolského Muzea moravských bratří, jímž nás provedl předseda občanského sdružení Moravian Daniel Řičan. D. Řičan připravil pro naši konferenci článek o reemigrantech ze Zelova do Suchdolu, který si také můžete v tomto věstníku přečíst.

V neděli dopoledne jsme se sešli v suchdolském evangelickém kostele k bohoslužbám, při nichž kázáním sloužil bratr Mgr. Pavel Smetana.

Valná hromada vyslechla zprávu předsedy o činnosti sdružení v uplynulém období, zprávu účetní a revizní a schválila zprávu o hospodaření v roce 2008. Z dalších věcí, které valná hromada projednala, zmiňuji Memoriál J. A.

Komenského v Žacléři, přípravu zájezdu do Holandska, evangelizační shromáždění (mělo by být v roce 2010 v Sokolově), druhé vydání knihy E. Štěříkové: Zelów a informaci o zpracovávaných rodokmenech pobělohorských exulantů.

Jan Bistranin

Zpráva předsedy občanského sdružení EXULANT Mgr.Pavla Smetany na valné hromadě 3.10.2009

Především chci vyjádřit vděčnost našemu nebeskému Otci, který bohatě vylil Ducha svého svatého na Boží lid v českých zemích, takže téměř celý národ zahořel láskou ke Kristu – Spasiteli světa, ke společenství církve a k Písmům svatým, která se v našem národě stala živým Božím hlasem a mocí přetvářející lidské životy. S bolestí vzpomínáme na násilný zásah do duchovního i hospodářského života našeho národa po porážce českých stavů v r. 1620. Evangeličtí kazatelé a evangelická šlechta museli bezpodmínečně opustit svou vlast, pokud se věrně hlásili ke Kristovu evangeliu. V několika vlnách opustili svou vlast také desetitisíce poddaných, kteří bolestně hledali svůj nový domov v sousedních evangelických zemích. Jestliže si nepřestáváme připomínat víru i utrpení našich otců a matek, pak jen proto, aby toto přetěžké období bylo povzbuzením pro přítomnou i pro budoucí generaci křesťanů v našich zemích. „Kristus nám za škody stojí, stokrát víc slibuje“ bylo vyznáním našich dávných předků. Církev nesmí zapomenout na své mučedníky, kteří zpečetili svou víru utrpením a často i životem.

Uvědomujeme si, že současná římskokatolická církev nenese odpovědnost za násilí spáchané na Božím lidu. Naopak s vděčností sledujeme společnou snahu o hlubší porozumění a spolupráci mezi českými křesťanskými církvemi, včetně církve římskokatolické. To ovšem neznamená, že bychom směli opustit reformační poselství. Středem bohoslužeb zůstává zvěstování Kristova evangelia a odpuštění z pouhé milosti, jak je znovu objevili M. Jan Hus, Dr. Martin Luther a další reformační

myslitelé. Zvláštním odkazem české reformace je zápas o krásnou církev a o poslušný život podle novozákonních řádů. Jakkoliv může tradice církve, uchovávaná po mnoho staletí, vnést do života křesťanů nové podněty, přece musí být vždy znovu poměřována svědectvím proroků a apoštolů. Návrat k Bibli – podle našeho přesvědčení – je jedinou cestou k obnově církve. Jsme vděční Biblické společnosti, že se odvážila vydat českou Bibli ve dvou významných překladech (kralickém a ekumenickém).

Hledání odkazu reformačních otců je naším prvním úkolem. Letos jsme se zaměřili na švýcarského reformátora Jana Kalvína. Výbor zorganizoval 8. - 11. května zájezd do Ženevy, sídla Kalvínovy reformace. Rád bych poděkoval hlavním organizátorům této velice náročné akce, jmenovitě bratru faráři Josefu Benešovi a bratru Mgr. Pavlu Čápovi.

Letošní evangelizační shromáždění se konalo v Novém Městě pod Smrkem, kde nás srdečně přijali bratři a sestry ze sboru Církve bratrské a z českobratrského evangelického sboru. Rád bych poděkoval kazatelům obou evangelických sborů. Také toto shromáždění jsme zaměřili k 500. výročí Jana Kalvína, o němž zajímavě přednášel mladý evangelický farář z Loun Tomáš Pavelka.

Významnou událostí byla konference v Lešně, kterou organizoval magistrát města s vedením Vyšší odborné školy J. A. Komenského a místním muzeem. Šlo vlastně o realizaci původního záměru, který občanské sdružení Exulant připravovalo se zástupci města pro rok 2008 – k 380. výročí odchodu Komenského a Českých bratří do exilu. Konference byla velice zdařilá. Při ekumenickém shromáždění byla provedena mše mistra Pavla Koutníka, kterou přeplněný kostel sledoval s hlubokým dojetím. Kázáním byl pověřen předseda občanského sdružení Exulant. Velice jsme vděční za mnohostrannou službu – také poradatelskou – manželů Jelinkových ze Zelówa. Velkým obohacením byl koncert Zelówských zvonků.

Naše publikační činnost se soustředila na dvě čísla informačního věstníku Exulant.

Kromě toho se podařilo vydat sborník Exulant Jan Amos Komenský, který shrnuje přednášky připravené pro mezinárodní konferenci v Janských Lázních. Tato publikace byla realizována za významné finanční podpory Českoněmeckého fondu budoucnosti, Ministerstva kultury ČR a Severočeské vodárenské společnosti. Všem sponzorům výbor poděkoval. Dík si zaslouží i bratr Mgr. Pavel Čáp, za vzornou redaktorskou práci.

Letošním rokem končí svou práci v našem občanském sdružení sestra Ing. Alice Pištová. Rád bych jí poděkoval za vzorné vedení našeho účetnictví. Podobně jako ostatní spolupracovníci vykonávala tuto svou práci bezplatně. Přejeme jí Boží požehnání v práci i osobním životě. Rád vám oznamuji, že se účetní práce ujala sestra Ing. Pavla Svobodová, členka českobratrského evangelického sboru v Praze 8 - Libni.

Milé sestry a milí bratři, končí další rok v našem životě i v naší práci. Vděčně vzpomínáme na všechny, kteří nás opustili a jak věříme, přešli ze smrti do života. Děkujeme Pánu za jejich věrnost. Děkujeme všem, kteří naši práci podporují svou účastí i svými příspěvky na práci našeho občanského sdružení Exulant. A především vám všem, kteří máte odvahu vyznávat svou víru v Ježíše Krista nejen v kostele, ale také ve svém širším okolí. Prosme Pána, aby naši práci i dále žehnal, aby potomci českých exulantů byli oporou a povzbuzením v našich církvích.

Význam Rudolfova Majestátu ve srovnání s jinými evropskými pokusy o zajištění náboženské tolerance na počátku 17.století

Úvodem

Vzpomínáme-li v tomto roce čtyřstého výročí vydání Rudolfova Majestátu (9. 7. 1609), není to pouze povinná připomínka regionální události, významné pro omezený okruh nevelké části evropského kontinentu, ale něco zcela jiného.

Falešná skromnost zde není na místě, je naopak nezodpovědným počínáním v kontextu evropských dějin a jejich vyústění do žhavé současnosti. Proč tomu tak je, pokusím se vyložit a zdůvodnit v této přednášce.

Dříve než přejdu k vlastnímu rozboru, ráda bych podala informaci o konferenci „Život v Evropě ve vzájemném respektu“, která se konala v rámci Dolnorakouské zemské výstavy z iniciativy historické společnosti Veritas ve spolupráci s muzei města Hornu. Česko-německý sborník z této konference v zrcadlovém provedení mohou vážní zájemci prostudovat. Cílem konference byl právě rozhovor o různém rozsahu chápání tolerance v Evropě na prahu třicetileté války a reflexe této problematiky nejen pro minulost, ale, a to především, i pro budoucnost.

V této souvislosti se soustředím pro srovnání na tři územní celky – České království, Dolní a Horní Rakousy a knížectví Béarn pod Pyrenejemi na pomezí Francie a Španělska.

1. Knižectví Béarn

Z hlediska chronologického vývoje začneme právě v oné posledně uvedené vzdálené zemi, kde dokument nazvaný „Patent vyhlášený královnou stavům o náboženství a svobodě svědomí“ byl vydán nejprve, a to už r. 1564. Pro plné pochopení smyslu a dosahu tohoto patentu je ovšem třeba vědět více o historických souvislostech na daném území. Knižectví Béarn nebylo v 16. stol. ještě součástí Francie a mělo silnou tradici spolurozhodování stavů, na něž panovníci museli brát ohled. Za této situace došlo k zásadnímu přelomu za vlády královny Jeanne d'Albret, matky příštího francouzského krále Jindřicha IV., který vydal r.

1585 francouzským protestantům – hugenotům Edikt nantský. Královna byla v přímém korespondenčním kontaktu s Janem Kalvínem a přála si provést ve své zemi reformaci podle ženevského způsobu. V tom ji byli nápomocni pastoři vyslaní ze Ženevy, Jean Raymond Merlin a později Pierre Viret. Snahy královny však narazily na odpor béarnských stavů, které viděly v počínání královny ohrožení svých starobylých práv a svobod. K tomu nepochybně výrazně přispívala i skutečnost, že oba pastoři mluvili samozřejmě francouzsky, obyvatelstvo Béarnu však okcitánsky. Novou konfesi vnímalo proto jako něco nepatřičného a pastory jako cizince.

I za těchto okolností se ovšem reformované církve, tj. sbory, ustavovaly stále výrazněji v celé zemi. V dubnu 1563, tedy v podstatě rok před smrtí Jana Kalvína, se už konala první synoda. Kalvína potom, pokud jde o podněty ze Ženevy, nahradil Teodor Béza. Krátce nato vydala královna svůj výše zmíněný „Patent....o náboženství a svobodě svědomí“ a následně r. 1566 i svá Církevní nařízení.

Patent byl ovšem připraven v určitém politickém kontextu. Jeanne d'Albret nemohla nevnímat hrozby španělského dvora ani příkaz Svatého Oficia dostavit se před inkviziční soud. Jistou inspirací k řešení složité situace jí nepochybně byly rady francouzské královny Kateřiny Medicejské, která jí ve svých listech doporučovala zmírnit přílišnou aktivitu a zajistit jakýsi „modus vivendi“ římským katolíkům. Francouzská královna to řekla jistě z vlastní zkušenosti, protože se jí právě ve Francii podařilo zajistit uprostřed náboženských válek dočasný klid zbraní na základě ediktů ze St. Germain a z Amboise. Oba edikty tolerovaly a upravovaly konání reformovaných bo-

hoslužeb, které byly povoleny v určitých místech. V těchto radách z Francie pro Jeanne d'Albret se hovoří o „svobodě svědomí“, míní se tím však pouze nutná úprava poměrů. Týmž termín ostatně užívali také stavové v Béarnu, když se bránili reformaci prováděné královnou.

Co je tedy obsahem a smyslem „Patentu“ a na něj navazujících nařízení? Královna slibuje, že v režimu zvaném „simultaneum“ (užívání téže budovy různými vyznáními v různých hodinách) zůstanou katolické bohoslužby na určitém počtu míst; nesmějí se však znovu zavést tam, kde se už nekonají. Tam, kde se obě konfese střídají, nesmějí ovšem katolíci rušit kázání reformovaného pastora. Je to zrcadlové provedení stejného postupu katolíků vůči hugenotům ve Francii v dané době. Výmluvně o charakteru „Patentu“ svědčí slova: „...pokud Bůh ve své milosti nesejme nevědomost z mého lidu nebo mi nedá mírnější a pokojnější způsob pro zajištění mého svatého záměru přivést jej k tomu, aby sloužil čistě podle Slova Božího“. Kromě toho říká královna velmi jasně: „Přejeme si, aby se bohoslužby v naší zemi konaly po způsobu reformované církve“.

Pojem „svoboda svědomí“ je tedy velmi omezený, dočasný a restriktivní. Jde o toleranci římského katolicismu v očekávání, že zmizí.

Jen stručně pro úplnost připomenou, že vývoj v knížectví Béarn se ubíral poněkud nečekaným směrem. Krutá invaze francouzské armády ve snaze zlikvidovat reformovanou církev r. 1569 sjednotila stavy s královnou a ty pak i po její smrti bránily reformaci ve své zemi až do neblahého roku 1620. Tehdy Ludvík XIII., vnuk Jeanne d'Albret, anektoval knížectví, jehož byl panovníkem z vlastního osobního titulu, které však chtěl „sjedno-

tit“ s Francií. Vůdčí osobnost bránících se béarnských stavů Jean Paul de Lescun skončil podobně jako vůdcové českých stavů. Byl sťat a jeho hlava byla vystavena na severní bráně města Doyan naproti La Rochelle jako hrozba městu věrnému reformaci a dobytému teprve r. 1628.

2. Dolní a Horní Rakousy

Základním kamenem úrazu pro šíření a upevnění (převážně luterské) reformace v obou habsburských podunajských zemích byla skutečnost, že se jejich zemským stavům (které se tehdy většinou pokládaly za evangelíky) nepodařilo r. 1555 získat přiznání *ius reformandi*. Vzhledem k tomu jejich panovník nebyl povinen jim takové právo udělit, ba ani pouze strpět jejich vyznání. Druhou polovinu šestnáctého a začátek sedmnáctého století proto charakterizoval zápas o možnost zřídit i v zemích katolických Habsburků evangelickou církev. Tento zápas procházel mnoha peripetemi a úskalími. Střetávaly se zde dva zcela protichůdné zájmy.

Habsburským panovníkům šlo o to, zajistit nejprve alespoň zbytky tradičního římskokatolického církevnictví a teprve později přistoupit k tzv. „zeměpanské protireformaci“. Naproti tomu evangeličtí stavové, kteří tvořili výraznou většinu v obou zemích, vycházeli z předpokladu, že by se mohly z obou zemí stát země konfesně luterské. Neslučitelnost obou zájmových perspektiv působila značné napětí a těžko zvládnutelné potíže.

Tradičně chápaný požadavek jednoty ve společnosti zahrnoval samozřejmě také, a možno říci především, jednotu náboženskou, tj. konfesní. Připuštění jiné konfese bylo chápáno jako zásadní ohrožení a luteráni byli v tomto smyslu pokládáni za „církev d'áblou“.

Lidé hlásící se k této „církvi ďábové“ však reálně existovali jako majitelé panství a statků, kteří zasedali i na zemských sněmech a také povolovali berně. Bylo třeba i ze strany Habsburků počítat s realitou, taktizovat a připravovat systematicky další kroky. Vhodným podnětem pro nástup otevřené protireformace byla právě nejasnost privilegií vydaných císařem Maxmiliánem stavům Dolních a Horních Rakous. V důsledku nejednoznačnosti výkladu a uplatnění jednotlivých ustanovení privilegií překračovali stavové a jejich kazatelé neustále ve svém jednání rámec právních omezení. Toho bylo možné využít a také se využívalo k stále zřetelnějšímu potírání luterství.

Situace v zemi na přelomu šestnáctého a sedmáctého století byla velice nestabilní. Na jedné straně existovala evangelická (převážně luterská) většina s vlastními institucemi, zejména školskými, a kazateli, právně však byla nedostatečně zajištěná. Na druhé straně se projevovala silící menšina exponentů potridentského katolicismu, opřená o významné funkce a podporu habsburských pánovníků.

Zlomovým okamžikem se stal r. 1608, kdy oba znesváření habsburští bratři, císař Rudolf II. i arcivévoda Matyáš žádali o aktivní podporu stavy jednotlivých zemí soustátí. Tím samozřejmě význam stavů velmi vzrostl a bylo možné přejít do určité ofenzívy. Stavy Dolních a Horních Rakous vytvořily spojení, které sdružovalo příslušníky „vyšších politických stavů“ v každé zemi; obě země se propojily v konfederaci. Tak vznikl 3. října 1608 Hornský svaz, nazvaný tak podle významného evangelického střediska Dolních Rakous města Hornu. Ve smlouvě o založení Hornského svazu je rovněž úvaha o možnosti současné legi-

timní existence dvou konfesí v jedné zemi. Základním progresivním rozpoznáním bylo konstatování, že k zajištění jednoty země není bezpodmínečně třeba jednoty konfesní, ale nezpochybněné existence společných institucí (zemské ústavy) a možnosti regulovat rozdíly, které by vycházely najevo, v rozhovorech se závazným výstupem a s odpovídajícím smýšlením.

Toto rozpoznání se stalo na velmi dlouhou dobu vrcholem snah o možnost koexistence různých vyznání na půdě podunajských zemí habsburské monarchie.

Hornský svaz nebyl oficiálně rozpuštěn, ale po složitém jednání, uzavřeném až 19. března 1609, jeho činnost prakticky ustala. Stavy obdržely nové privilegium v náboženských otázkách a příslib, že budoucí protiklady budou překlenuty vyjednáváním. Mezitím se však už blížily události počátku třicetileté války a další vývoj šel zcela odlišným směrem.

3. České království

V české zemi měla myšlenka koexistence konfesí delší historii. Za první oficiální pokus tohoto typu lze pokládat tzv. Basilejská kompaktáta z r. 1436, která přes všechna okleštění a znehodnocení husitského programu Čtyř pražských artikulů přece jenom formálně uznávala existenci „dvojího lidu“ (podjednou a podobojí) v Českém království.

Mnohem významnější je ovšem tzv. Kutnohorský náboženský smír z r. 1485. Po nebezpečné situaci v r. 1483, kdy chystaný puč strany podjednou v pražských městech byl včas odhalen a potrestán ve smyslu „oko za oko, zub za zub“, netušil nikdo, co se stane dál. Ve smyslu středověkého chápání „jednoty“ (přežívajícím daleko do novověku, ba někdy až do doby nejnovější) byly možnosti

jasné: zbavit se nepřítelů a opanovat území. Strana podobojí byla silnější doma, strana podjednou měla oporu v zahraničí.

Nečekané a mimořádné je to, co se opravdu stalo. Zástupci obou stran uznali znovu Kompaktáta za základní zemský zákon. Kostely bez ohledu na patronátní právo měla obsazovat ta strana, která je měla v době nástupu Vladislava Jagellonského na český trůn. Svoboda volby vyznání platila i pro jinak bezprávné poddané, což nemá v tehdejší Evropě obdoby. Významný byl též důraz na vzájemný respekt „aby strana strany nehaněla ani utiskala“. „Smír“ byl sjednán na 31 let a jeho platnost byla potom prodloužena.

V šestnáctém století se situace vyvíjela i komplikovala. Světová reformace odstartovala také nové rozložení ideových a mocenských sil v Evropě. Luterská i reformovaná církev si vytvořily své konfese, na jejichž základě docházelo i k územnímu dělení správních celků (luterské zemské církve, reformované církve ženevského typu), kde v těchto správních celcích měla příslušná konfese jedinečnou platnost zcela dle zásady „Cuius regio eius religio“. Ti, kdo věřili jinak, nebyli však nuceni k přestupu, ale mohli odejít jinam (od r. 1555 beneficium emigrandi).

V českém království starší základna Kompaktát v dané době už nedostačovala. Netýkala se ostatně ani jednoty bratrské, která byla postavena mimo zákon už od doby svého vzniku v 15. stol, ani nově se hlásících luteránů. Byla tedy vypracována v r. 1575 Česká konfese (s přihlédnutím k Bratrské konfesi z r. 1535), byla však císařem Maxmiliánem a jeho synem Rudolfem II. jen ústně potvrzena, nikoli signována.

Právní nejistota pramenící z tohoto stavu věcí, umocněná ještě systematickým záměrným obsazováním význam-

ných státních funkcí přívrženci potridentského katolicismu, vedla představitele reformačních církví v zemském sněmu k rozhodnému kroku. V souvislosti sporů císaře Rudolfa II. a arcivévody Matyáše došlo v r. 1608 pod dojmem obležení Prahy Matyášovým vojskem k jednání o vydání Majestátu. České království se nepřiklonilo k Matyášovi, Rudolfu II. nezbyvalo nic jiného než nehledě na odpor vlivných římských katolíků v čele s papežským nunciem i na svůj vlastní bytostný nesouhlas Majestát nakonec 9. června 1609 podepsat. Tento dokument potvrzoval v moci zákona v nových podmínkách základní linii Kutnohorského smíru:

1. Vzájemné uznání a respekt různých konfesí, ne pouhé trpění, a to nejen jako východisko z nouze, ale jako trvalý stav.
2. Platnost pro všechny vrstvy obyvatelstva včetně poddaných.

Platnost Rudolfova Majestátu zrušil zanedlouho Ferdinand II. rozstřížením, ale dokument sám uchoval ve své klenotnici. Dnes je uložen s dobře čitelným českým textem v Národním archivu v Praze.

Závěr

Tolerance je pojem, který může být snadno zneužit. Lze jej chápat ve dvojitým významu, buď jako pouhé strpění, či jako vzájemný respekt.

Většina pokusů o jistou míru strpění odlišného vyznání na přelomu 16. a 17. stol. má zásadní společný rys: tolerance je dočasná a omezená. Kateřina Medicejská ve Francii si přála jednoznačně stát římskokatolický, Jeane d'Albret v Béarnu stát reformovaný, stavové Dolních a Horních Rakous toužili po tom mít stát luterský. Všichni museli hledat východisko z nepříjemné situace; úvaha o toleranci jako strpění byla pro ně východiskem

z nouze, strpění se navíc dotýkalo pouze vyšších složek společnosti.

Dlouhá vývojová cesta české reformace byla odlišná. S tolerancí jako vzájemným respektem v pluralistickém pochopení nepočítala jako s dočasným řešením, ale považovala ji za trvalý stav. Nereklamovala ji také pouze pro privilegované vrstvy, ale pro všechny složky společnosti bez rozdílu.

Zásady vyjádřené Majestátem Rudolfovým nejsou proto pouhou historickou zajímavostí, ale nejnaléhavějším apelem na současnou společnost nejen v Evropě, ale na celém světě. Bez naplnění těchto zásad v praxi se nelze trvale vyhnout ani „studentům“ ani reálným válkám, je to jediná možnost mírového života lidstva. Země, která to první směla rozpoznat, má povinnost to stále velice vážně připomínat

Eva Melmuková

300 let Ježíšova chrámu v Těšíně

Reformátor Martin Luther přibil 31. října 1517 na dveře zámeckého kostela ve Wittenbergu svých 95 tezí proti odpustům. Tento čin je považován za začátek reformace. Evangelické reformační učení se dostalo na území Slezska během 10 let. Prameny zaznamenávají vytvoření prvních luterských sborů ve Slezsku již počátkem 20. let 16. století, a do roku 1526 byla už velká část Slezska na straně reformace. Na Těšínsku přijal reformační učení kníže Václav Adam (1528-1579). Toto učení se šířilo po městech i vesnicích a skoro celé Těšínské knížectví přijalo reformační učení a stalo se evangelickým. Historikové považují za právní základ vzniku evangelické církve bohoslužebný řád pro Těšínské knížectví ze dne 19. 1. 1568, vydaný knížetem Václavem Adamem.

Dokument byl vypracován na bázi luterské věrouky a v rozšířené podobě byl potvrzen v roce 1584 kněžnou Kateřinou Sidonií, vdovou po Václavu Adamovi. Po smrti Vác-

lava Adama v roce 1579 řídila totiž knížectví místo pětiletého syna Adama Václava jeho matka Kateřina Sidonie. Mladý Adam Václav měl však nestálý charakter. V roce 1598 vydal měšťanům z Těšína privilegium, ve kterém se zavázal, že nepovolá do města jiného kazatele než luterského; sám toto privilegium zanedlouho porušil. V roce 1610 opustil veřejně evangelickou církev, vzdal se biblického učení a odešel do církve římsko-katolické; zároveň obsadil farnosti, které mu podléhaly, římsko-katolickými kněžími.

Od této chvíle nastalo pro evangelíky těžké období pronásledování, které trvalo 170 let, až do vydání tolerančního patentu v roce 1781. Nejtěžší období pro evangelíky Těšínska začalo v roce 1654, kdy jim byly odebrány všechny kostely a všichni kazatelé byli z kraje vypovězeni. Ve městech byl vyvíjen veliký nátlak, aby lid vstoupil do katolické církve. Do města byli povoláni jezuité a dostali ke svým službám i vojsko; mnozí jezuitskému tlaku podléhali.

Na vesnicích a v podhorských obcích byla situace jiná. Evangelíci museli sice přicházet na katolické bohoslužby, ale doma si tajně konali bohoslužby evangelické. Četli si z Kralické bible, zpívali písně z Třanovského kancionálu a poslouchali kázání z postily Dambrowského. Největší duchovní povzbuzení však přijímali na tajných shromážděních v horách, kam k nim přicházeli kazatelé ze Slovenska.

V roce 1697 nastoupil na trůn mladý švédský král Karel XII. a vládcové Dánska, Saska a Ruska proti němu vytvořili vojenskou koalici. Mladý král se však nezalekl a vytáhl se svým vojskem proti nim. Když procházel na podzim 1706 s vojskem severní část Slezska, musel se přebrodit přes řeku Odru. Když vyšel se svým koněm na druhý břeh, vystoupil z přihlížejícího davu jeden stařec, uchopil královského koně a přednesl králi svoji prosbu. Informoval ho o pronásledování zdejších evangelíků a vroucně prosil o ingenci u císaře ve Vídni ve prospěch evangelí-

ků. Král ho vyslechl, přislíbil pomoc a podal mu ruku. Svůj slib dodržel.

Výsledkem jednání s císařem Josefem I. byl tzv. exekuční reces k Altranstädtské konvenci. Podle něj si evangelíci ve Slezsku mohli postavit šest nových kostelů; jedním z nich byl kostel v Těšíně. Těšínským evangelíkům byla povolena stavba „kostela milosti“ za městskými hradbami. V době, kdy se v Altranstädtu vedla jednání, propuklo ve Slezsku mimořádné duchovní probuzení. Švédská vojska, která táhla Slezskem, konala své polní bohoslužby pod širým nebem, což se stalo inspirací pro děti a mládež. Začali se také scházet pod širým nebem k modlitbám a k četbě Božího slova. Scházeli se i několikrát denně, často zůstávali na modlitbách, při četbě Bible a zpěvu písní dlouhou dobu, takže to budilo úžas a pohnutí. Děti se modlily, aby jim byly vráceny zabrané evangelické kostely a mohly svobodně sloužit Bohu a uctívat ho. Zprávy o probuzení slezských dětí se šířily Evropou.

24. května 1709 – tedy po 55 letech krutého pronásledování evangelíků – se uskutečnilo v Těšíně slavnostní úřední vyznačení místa, kde může být postaven evangelický kostel. Dne 2. června se konaly na tomto místě pod širým nebem první služby Boží, které vykonal mladý pastor sboru i stavitel Ježíšova chrámu Jan Muthmann z Komorzna. Evangelíci se dali ihned do práce a vybudovali dřevěný kostelík s oltářem a sakristií. Kolem kostelíka byly vyměřeny základy budoucího kostela a zahájeny stavební práce. Veliké zástupy přicházely na služby Boží. Urychleně byly vybudovány rovněž provizorní dřevěné domy, ve kterých byla zřízena škola a začalo se vzdělávání mladé generace. Na vyučování přicházely nejen děti, ale i mnozí dospělí. Ve škole učili mladí a schopní učitelé, kteří získali vzdělání a nové metody vyučování ve školách v Halle.

Budování chrámu bylo náročným dílem. Slavnostní položení základního kamene se konalo 13. října 1710. Chrám byl nazván chrámem Ježíšovým. Vznikající sbor, který

měl tisíce členů, byl velmi obětavý. Chudý lid přispíval především prací a donášením kamenů z okolních hor jako stavebního materiálu. Díky velikému úsilí pastora Muthmanna přicházely rovněž peněžité dary z Německa, Dánska, Švédska i Polska. Výstavba chrámu (bez věže) byla dokončena v roce 1723. Věž byla dobudována až po udělení zvláštního povolení v roce 1750.

Duchovní vedení vzniklého sboru zajišťovalo pět pastorů. K nejobětavějším patřili Jan Muthmann, Jan Adam Steinmetz a Samuel Zassadius. Pastoři zvěstovali věrně Boží slovo a zároveň vedli lid ke zbožnému životu v následování Ježíše Krista. Kostel navštěvovalo kolem 40 tisíc evangelíků. Od velikonoční neděle až do konce září se konala každou neděli čtyři bohoslužebná shromáždění a kromě toho také dvě shromáždění s Večeří Páně. Do kostela v Těšíně přijížděli na bohoslužby i mnozí evangelíci z Moravy. Mezi častými posluchači byli také tajní členové Jednoty bratrské z okolí Fulneka a Suchdolu, kde v minulosti působil J.A. Komenský. Bohoslužby se konaly podle posluchačů v jazyce německém, polském a českém. V průběhu týdne se konaly křty, svatební obřady a pohřby.

Velmi požehnaně se v Těšínském sboru rozvíjelo rovněž vzdělávání mladé generace. Dne 5. 11. 1725 se konalo posvěcení nové školní budovy. Škola pracovala velmi úspěšně pod vedením pastora Steinmetze. Útok proti požehnané a rozvíjející se práci přišel 21. ledna 1730, kdy bylo vydáno císařské nařízení, že tři pastoři – Jan Muthmann, Jan Adam Steinmetz a Samuel Zassadius – a také dva učitelé – rektor školy Jerchovius a zástupce rektora Sarganek – musejí ihned složit svůj úřad a do šesti měsíců opustit habsburskou říši. Sbor velmi těžce nesl tuto bolestnou ránu. Lid však zůstal věrný Ježíši Kristu a pochodeň víry předával dál budoucím generacím. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 vznikly v okolí evangelické sbory v Bielsku, Bludovicích, Bystřici n.O., Jaworzu, Komorní Lhotce a Wisle, v pozděj-

ších letech pak v Drogomyšlu, Goleszowie, Návsi, Ustroni a Starém Bielsku.

Při zpětném pohledu na duchovní život na Těšínsku konstatujeme s velikou vděčností, že Pán Bůh tomuto kraji bohatě žehnal. Byli zde vždy lidé, kteří brali vážně Kristovu výzvu k následování a takoví jsou i dnes. Dnes velmi záleží na každém z nás, abychom splnili své vznešené poslání nositelů pochodně Kristova Evangelia.

se souhlasem autora převzato z publikace: Mgr. Stanislav Kaczmarczyk: 300 let Ježíšova chrámu v Těšíně.

Zelovští reemigranti v Suchdole nad Odrou

k příležitosti 85 let od příjezdu první vlny reemigrace

Po vzniku ČSR dala organizace Kostnická jednota podnět k návratu potomků emigrantů, kteří odešli do zahraničí po bělohorské katastrofě. V poválečném nadšení byly představy různé, podporované ze všech stran a někdy až megalomanské. Posléze bylo konstatováno, že repatriaci Čechů ze zahraničí lze uskutečnit jen v rámci pozemkové reformy. Ta byla vyhlášena zákonem 16. 4. 1919. Také v Suchdole byla odňata z velko statku kunewaldského část pozemků a tzv. Horní dvůr, což byla jedna z možných lokalit, kde měla vzniknout zamýšlená osada „Újezd Komenského“ pro 100 – 200 rodin.

Následovala pět let dlouhá a vleklá jednání. Česká národní rada, po zhodnocení složitosti celé akce, souhlasila alespoň s reemigrací symbolickou. Morálně ji podpořil i prezident T. G. Masaryk. Konkrétním organizátorem celé akce byl evangelický farář B. Radechovský. Tak bylo do roku 1928 vytvořeno 103 repatriantských usedlostí, v nichž žilo 128 rodin. V Zábřehu 14, Vikýřovicích 16,

v Sulejovicích a Čížkovicích 15, Encovanech 15, na třech místech na Slovensku 30 a v Suchdole 9.

Suchdolští spolu s vikýřovickými byli zahrnuti až do druhé etapy a tak suchdolský kronikář, ač nerad, přesto zaznamenal: “1. dubna 1925 přijelo 6 rodin z Volyně a obsadilo vyvlastněný Horní dvůr a tzv. rybník o rozloze celkem 141 ha, který byl dříve majetkem Dr. Viktora Bauera.” Nebylo to šest, ale pět rodin a ne z Volyně, ale ze Zelova. Byli to Pospíšilovi, Jersákovi, Šrajbrovi, Zounarovi, Markovi. Dr. K. Marek vzpomíná: “...vlak byl dlouhý, zastavovali jsme v každé stanici. V Suchdole odpojili náš vagon, vlak pokračoval do Vikýřovic. Na nádraží byl někdo, kdo nám ukázal, kam máme jít. Vedli jsme krávy s vozy přes vesnici. Lidé (německé obyvatelstvo) se seběhli, styděl jsem se před nimi a popoháněl krávy.

Pro reemigranty v Suchdole připravila Kostnická jednota uvítací slavnost 14. června. To již stála česká menšinová škola, která se stala později kulturním centrem zdejších Čechů. Na podzim přijely další dvě rodiny, Smetanovi a Špringlovi. Z tohoto období pochází krásná společná fotografie statečných a odhodlaných reemigrantů, kteří se vrátili do své vlasti, ač se v jejich novém domově mluvilo německy. Později si Horní dvůr rozdělily čtyři rodiny: Pospíšilovi, Jersákovi, Šrajbrovi, Zounarovi. Markovi začali stavět dům na pozemcích Horního dvora při hlavní silnici a na dolním konci obce u mlýna zakoupili pozemky „Na rybníkáčích“ a stavěli své domy Smetanovi a Špringlovi.

Počátky byly velice těžké, žilo se velice skromně až chudě. Některé rodiny se vrátily odkud přišly, nebo se vystěhovaly za oceán. Styky s rodinami v zahraničí a ostatními repatrianty byly časté a sňatky

se uzavíraly většinou „mezi svými“. Přesto, že v Suchdole byl silný evangelický sbor, čeští evangelíci se scházeli při bohoslužbách v menšinové škole a repatrianti baptistického vyznání Markovi a Špringlovi u Marků. Na zdejších evangelickém hřbitově ti, kteří odešli na věčnost, leží taktéž většinou v šestém oddělení „mezi svými“ - ale v zemi otců.

Daniel Řičan

Setkání v Trpístech dne 9. 8. 2009

Už více než deset let se setkávají reemigranti (a jejich potomci) převážně ze Střelínska (dnešní Polsko) a také z jiných míst v srpnu na hřišti v Trpístech u Stříbra.

Setkávání vzniklo z touhy bratra Viléma Jirmana a dalších ze Tří Seker. Chtěli povzbudit menší společenství bratří a sester v Trpístech a okolí. Také i touha setkávat se u Božího slova s dalšími, kteří se připojí. Přijíždějí sem bratři a sestry od Aše až po Plzeň, ale někdy i z Německa a pokud to dříve bylo možné, přijel i bratr farář Jelínek s manželkou z Oráčova, který se po skončení II. světové války zasloužil o přesun části reemigrantů ze Střelínska do Čech .

Kázání Božího slova, které přinese pozvaný kazatel, často také z řad reemigrantů, je stěžejní částí programu. Zaznějí i kratší příspěvky bratří, sborové zpěvy zpěváků z Kynšperka nad Ohří a Tří Seker, „Sboreček“ z Kynšperka, což jsou potomci reemigrantů. Všichni se také těší na vystoupení dvou sester (matky a dcery) ze Tří Seker, které v dobovém oblečení vyprávějí řečí, kterou se tehdy na Střelínsku mluvilo, různé příhody. Po programu nechybí ani čas na vzájemné rozhovory při koláčích a kávě nebo čaji.

V letošním roce jsme si připomněli 260 let od založení Husince u Střelína, ale také to, že Ježíš Kristus je včera i dnes tentýž i na věky.

Letošní účast byla odhadnuta na 120 přítomných.

za přítomné Alena a Rudolf Brahovi

Komenský a Lešno 2009

Před několika lety se zrodila myšlenka, aby se v roce 2008, při příležitosti 380. výročí nuceného odchodu českých evangelických exulantů a s nimi J. A. Komenského z vlasti a jejich příchodu do velkopolského Lešna, uskutečnil kongres pořádaný občanským sdružením Exulant, městem Lešnem a reformovaným sborem v Zelówě. Přes zájem a vstřícnost na mnoha stranách, se myšlenka nerealizovala podle původního záměru. Při zpětném pohledu lze snad říci, že to ani nebylo na škodu. Místo jednoho kongresu se uskutečnily akce tři, které mohly samozřejmě poskytnout účastníkům bohatší program, než by mohl obsáhnout kongres jeden.

Nejdříve si výročí exilu Českých bratří a Komenského připomnělo město Zelów, zejména zdejší česká menšina a reformovaný sbor. Ve dnech 19.-20. 7. 2008 v rámci „Dnů české kultury v Zelówě“, konaných pod záštitou wojewody lodžského, přednosta belchatowského, hejtmana Jihomoravského kraje a za účasti velvyslance České republiky v Polsku Jana Sechtera bylo výročí připomenuto odhalením pamětní desky Učiteli národů v zelóvském kostele, instalací „Komenského“ lavičky u kostela, oratoriem vídeňského skladatele Pavla Koutníka „Exul Johann Amos Comenius“ a výstavou fotografií, vážících se k českému náboženskému exilu „Rosa exularia“.

Občanské sdružení Exulant uspořádalo ve dnech 19.-21. 9. 2008 v Janských Lázních konferenci s mezinárodní účastí na téma „Exulant Jan Amos Komenský“. O konferenci jsme informovali a sborník je pro zájemce dosud k dispozici.

Velkopolské město Lešno spojilo vzpomínku na Komenského a české exulanty s oslavou výročí vzniku místní „Państwowej wyższej szkoły zawodowej im. Jana Amosa Komeńskiego“. Škola vznikla v roce 1999 a poskytuje nižší vysokoškolské vzdělání v oborech technických (strojírenství, elektrotechnika, jaderná energetika), zemědělských, ekonomických a pedagogice. Oslavy vzniku školy a zároveň připomenutí jejího patrona a příchodu Českých bratří do Lešna v roce 1628 se konaly ve dnech 8.- 9. 6. 2009. Program byl opravdu bohatý.

První den byl věnován škole. Po slavnostním průvodu z kostela sv. Mikuláše do městského kulturního centra vyslechli účastníci obšírnou zprávu rektora o všem, čím škola za deset let prošla a kam chce směřovat. Poté zazněla řada gratulací, mezi nimi i českého velvyslance v Polsku Jana Sechtera a předsedy občanského sdružení Exulant Pavla Smetany. Večer se konalo v kulturním centru divadelní představení. Studentský divadelní soubor „Ležak“ (lešenští žáci) v něm vtípnou a nápaditou formou předvedl Komenského pedagogické zásady včetně toho, že ani dnešní školou by asi Učitel národů nebyl vždy nadšen.

Druhý den byl věnován Komenskému a Českým bratřím. Ráno se v bývalém bratrském kostele sv. Jana konaly ekumenické bohoslužby. Byly čteny biblické oddíly Jer 29, 1-14 a Sk 8, 1-8, kázáním na téma „Přemáhejte zlo dobrem“ (Ř 12, 21) sloužil emeritní synodní senior ČCE a předseda Exulanta Pavel Smetana. Čtením Písma a závěrečnou modlitbou sloužil zelóvský farář Miroslaw Jelinek. V hudební části zazněly pod klenbou památného kostela po dlouhé době opět české reformační písně „Navštiv nás Kriste žádoucí“, „Samému Bohu sláva česká“, „Kristus Pán vstal z mrtvých“ zakomponované do skladeb Pavla Koutníka. Závěr bohoslužeb tvořila kantáta „Kdo Tě má, má víc, než žádati umí“ od téhož skladatele.

Následovala odborná konference v nové budově školní knihovny, kde byly přednese-

ny tyto přednášky: Jolanta Dworzaczkowa „Działalność J. A. Komeńskiego w Polsce“, Alojzy Konior „J. A. Komeński w Lesznie“, Adam Matuszewski „Pasofizm i encyklopedizm J. A. Komeńskiego“, Mariusz Pavelec „J. A. Komeński wobec inicjatyw irenicznych polskiego protestantizmu“, Heliodor Muszyński „Myśl Komeńskiego w świetle współczesnej pedagogiki“. Péčí Lešenské kulturní společnosti byl již k této příležitosti připraven vytištěný sborník s názvem „Jan Amos Komeński i bracia czescy w 380. rocznicę przybycia do Leszna (1628 - 2008)“ obsahující všechny uvedené přednášky a dále do polštiny přeložené Komenského texty „Panegyrikus Karlu Gustavovi“, „Zničení Lešna v roce 1656“, Komenského dopis Petru Figulovi o ztrátách po požáru Lešna a Komenského dopis Cyprianu Kinnerovi.

Bylo oznámeno, že pro „Państwowy wyższy szkołę zawodową im. Jana Amosa Komeńskiego“ touto konferencí zájem o dané téma nekončí. Naopak, její příprava se stala podnětem, aby tu bylo založeno vědecké komeniologické pracoviště pod vedením prof. Mikołajczaka. Vynikající závěr konference připravily svým koncertem „Zelówske zvonky“ pod vedením Wiery Jelinkové.

Oblastní muzeum v Lešně uspořádalo ve dnech 12. 5.- 28. 6. 2009 výstavu Jan Amos Komenský a Polsko. Unikátní exponáty upomínající na české exulanty, kromě jiného i ručně ilustrovaná Bible kralická a bratrské kalichy, zanechaly v českém návštěvníkovi nezapomenutelné dojmy. K výstavě byl vydán výborný polsko-česko-německý průvodce s bohatou obrazovou přílohou.

Rád bych v této souvislosti zmínil ještě něco, co mě zaujalo – mimořádné osobní nasazení lešenského starosty Tomasze Malepszy vynaložené pro zdar celé věci, velikou účast polských historiků a pedagogů na konferenci a jejich zájem o toto téma a pro mě opravdu nečekaný zájem polských studentů.

Jan Bistranin

K DĚJINÁM OSAD ČECHOVKA (ČECHI, ČECHOV) A STĚPANOVKA V RUSKÉ FEDERACI

Česká náboženská emigrace 16. -18. století ještě není dostatečně probádaná, ale je známo, že první velká vlna emigrace začala po porážce českého protihabsburského povstání českých stavů r. 1547. Tehdy král Ferdinand I. Habsburský vypověděl nekatolíky z Čech, kteří směřovali do Německa, Polska, na Ukrajinu a pak dále do Ruska.

Druhá vlna této emigrace začala po porážce českých stavů v bitvě na Bílé hoře v Praze 8. listopadu 1620. V důsledku této porážky zaniká česká samostatnost téměř na 300 let (do 28. října 1918) a podle nařízení Ferdinanda II. Habsburského z r. 1624 muselo odejít do exilu v průběhu let 1628-1743 z důvodů svobody svědomí kolem 100 000 nekatolických rodin. Mezi nimi byli představitelé drobné šlechty, měšťanstva, inteligence a příslušníků vojenského stavu, včetně posledního biskupa Jednoty bratské a světoznámého pedagoga Jana Amose Komenského (*1592, †1670) s rodinou a rodina Orlíků z Laziska, ze které pochází hejtman (hejtman) Ukrajiny Filip Orlík (*1672, †1742). Odcházeli do zemí, kde jim byla zaručena náboženská svoboda, zejména do Německa, Slezska, Polska, na Slovensko, později na Ukrajinu, do Ruska a USA. Dnes jsou známí jako čeští pobělohorskí evangeličtí exulanti a jsou to předkové současných obyvatel českých evangelických osad v Polsku, na Ukrajině a v Rusku.

Nyní se v Čechách, na Ukrajině a v Rusku čas od času objevují knihy a publikace o těchto osadách, které sepsali s velkou láskou k rodným vískám jejich rodáci. Vzpomeňme jen knihy Josefa, Anny a Vladislava Vlkových o Českém Boratíně a Miroslavy Žákové, Václava Zápotockého a Václava Kytla o Kupučovu ve Volyňské oblasti,

Oldřicha Rejchrt o Michalovce v Rivnenské oblasti, Bohuslava Andrše o Alexandrovce (nyní Malá Oleksandrivka) v Oděské oblasti (všechno Ukrajina) a Ludvíka Jersáka o Stěpanovce v Samarské oblasti (Ruská federace).

Na základě knihy Ludvíka Jersáka „*Doroga dlinoju v 110 let: s. Stěpanovka Samarskoj oblasti*“ (Čapajevsk, 2004, 144 s.), vzpomínek rodačky z Alexandrovky Oděské oblasti Lýdie Čákové (*17. 11. 1932) roz. Jersákové a také jiných publikací byl sepsán i tento první článek v češtině o osadách v Samarské oblasti, o kterých se vědělo, zejména v prostředí potomků českých pobělohorských evangelických exulantů na Ukrajině, v Rusku, v Polsku a v Čechách. Ovšem v Samarské gubernii existovala ještě Česká Kolonie a Nová Bohemka, kde také žili potomci českých pobělohorských evangelických exulantů, ale o nich nejsou zatím žádné informace.

Čechovka (rus.Čechi, později Čechov), česká osada – samota (chutor) byla založena v r. 1890 v Samarské gubernii (vznikla 6. 12. 1850, od 14. 05. 1928 – Středovolžská oblast, od 20. 10. 1929 - Středovolžský kraj, od 27. 01. 1935 – Kujbyševský kraj, od 5. 12. 1936 – Kujbyševská oblast, od r. 1991 - Samarská oblast) zhruba 36 km na jih od Samary. Tehdy pět rodin potomků českých pobělohorských evangelických exulantů ze Zelova v Polsku (Čápovi, Jersákoví a Millerovi) a z Michalovky na ukrajinské Volyni si zde pronajalo 2870 desetín půdy a od jara 1891 ji už obhospodařovali a přitom stavěli rodinné domky a hospodářské budovy. Ovšem už první zimu zažili velké mrazy (do - 45°C) se sněhem a vlky a v létě velká vedra se silnými větry, suchem a následně neúrodu, invazi kobylek, systlů, jiných škůdců. Pak v srpnu začal hlad, který trval dva roky. K tomu se přidaly epidemie tyfu, skorbutu a cholery (1891 - 1893), které pak spolu s hladem vzaly mnoho lidských životů. Je zajímavé, že v r. 1892 organizoval pomoc hladovějícím v Samarské gubernii velký rus-

ký spisovatel hrabě Lev Tolstoj (*1828, †1910). Pravděpodobně kvůli tomu se dalších pět rodin přistěhovalo až v r. 1894. V paměti potomků se zachránila jména prvních obyvatelů Čechovky: Emil (Filipovič) Čáp, Karel (Filipovič) Čáp, Filip (Filipovič) Čáp, Fedor (Filipovič) Čáp, Matěj (Adamovič) Grzembski (rus. Grembskij), Karel (Karlovič) Jersák, Josef (Josefovič) Jelínek (rus. Jelenjuk), Vadim Lux (rus. Luks), Josef (Josefovič) Miller a Josef Šulitka (rus. Šulitko) ze Zelova, Filip Semerád, Jan (Karlovič) Svoboda, Karel (Karlovič) Svoboda, Ludvík (Karlovič) Svoboda a Petr (Karlovič) Svoboda z Michalovky na Volyni. Za těmito přišli také Kokotkovi (rus. Kokotovi).

První obyvatelé byli nejen dobrými zemědělci, kteří pěstovali pšenici, ječmen, oves, proso a ovoce, ale i řemeslníky (bednáři, kováři, zedníci, truhláři, klempíři, tkalci). Uměli také šít oblečení, a naučili se vyrábět ruské válenky. Zbytky úrody a řemeslné výrobky prodávali a z vydělaných peněz platili nájem a nakupovali zemědělské nářadí, oblečení, stavební materiály aj.

Největším problémem v obci byl nedostatek pitné vody, pro kterou museli jezdit až k řece. Tato příčina a již zmiňované nepříznivé klimatické podmínky vedly k tomu, že se někteří odstěhovali do měst, jako Matěj Grzembski do Samary, nebo se vrátili na Volyn (např. Semerádovi). Kvůli nedostatku vody byl v obci založen rybník.

Na začátku 20. století (1902) /přesnější datum se nepodařilo zjistit/ zakoupili půdu v Samarské gubernii a založili nedaleko od Čechovky Českou Kolonii. Bylo to několik obyvatel českých evangelických osad z Alexandrovky (nyní Malá Alexandrovka), Čubovky (nyní obě Oděská oblast, Ukrajina) a Žachovky (nyní Zimnicke Mykolajivská oblast, Ukrajina) v Chersonské gubernii. Ovšem kvůli už zmíněným klimatickým podmínkám utekli někteří v r. 1905 zpět na jižní Ukrajinu, přišli za dvě léta celkem o 75 000 dolarů a zanechali tam i zakoupenou

půdu. Někteří se vrátili zpět do Alexandrovky a pět bratrů, Ignác Andrš (*1844, †před r. 1910), Fridrich Jelínek (*1867, †1957) a Fridrich Horta nebo Hart (*1894, †?) ze Zelova, Pavel Poláček (*1879, †1957), rodák z Moravy, a František Zlatník (*1868, †1933), rodák z Drahařic u Poděbrad, spolu s rodinami založili v srpnu 1905 na pronajaté půdě pánů Brockého a Krause v dolině bezejmenného přítoku řeky Čičikleja v Ananjevském újezdu Chersonské gubernie novou osadu Bohemku (nyní Vradijivský okres Mykolajivské oblasti).

Po porážce Ruska v rusko-japonské válce 1904 - 1905 byla v r. 1908 podle výnosu císaře Mikuláše II. postavena ve vzdálenosti cca 13 km na západ od samoty železniční stanice a kolem ní založena osada Ivaščenkovo (od 23. 8. 1927 město s názvem Trock, od 7. 2. 1929 Čapajevsk), kde se od r. 1909 vyráběly zbraně a střelný prach. Od r. 1919 tam bylo skladiště bojových chemických plynů a od r. 1926 továrna na jejich výrobu a pak i na likvidaci. Tato okolnost měla následně zničující vliv nejen na půdu, ale i vůbec na životní prostředí v Čapajevsku a v širokém okolí, včetně osad Čechi a Stěpanovka.

V letech 1907 - 1912 se v důsledku hospodářské reformy ruského ministerského předsedy Petra Stolypina (*1862, †1911) zhoršily hospodářské poměry, což přinutilo některé rodiny bratří ze samoty a také z Volyně a jižní Ukrajiny se znovu stěhovat, ale už do nynějšího Kazachstánu, kde založili obec Boratínka (nebo Boratín) na východ od nynějšího hlavního města Astany.

Pak následovala 1. světová válka, únorový a říjnový převrat r. 1917 a občanská válka. Za občanské války bojovali někteří bratři jako vojáci Rudé armády, např. v jezdeckém pluku 25. Čapajevské divize (Karel Filipovič Čáp, Petr Filipovič Čáp a Pavel Karlovič Jersák). Zatím není známo, jestli samarští bratři bojovali také v československých jednotkách Rudé armády nebo v československých legiích, ale je známo, že

od 7. dubna po 8. června 1918 organizoval v Samaře 2. československý pluk Rudé armády český spisovatel Jaroslav Hašek (*1883, †1923). Jaroslav Hašek bydlel v hotelu „San Remo“ (ul. Dvorjanskaja č. 106, nyní ul. Kujbyševa č. 98). Dnes je na domě umístěna pamětní deska. 8. června 1918 obsadili město a pak některé jiné obce, např. Ivašenkovo, československé legie. Právě tehdy v Samaře vznikla první protibolševická vláda, tzv. Komuč, a byla otevřena universita (1918). O tom, jak se tehdy žilo krajanům také není nic známo. V r. 2007 samarská veřejnost vyjádřila souhlas s postavením památníku československým legionářům.

Následující bolševická politika „vojenského komunismu“ (1918 - 1921), poválečný rozvrat hospodářství, neúroda a k tomu ještě invaze kobylek vyústily v epidemii tyfu,

cholery (1921), hladu (1921 - 1922). Kvůli tomu se rodiny dvou bratrů Jersáků rozhodly odjet na jižní Ukrajinu. Po cestě oba bratři a manželka jednoho z nich zemřeli hladem. Pozůstalá sestra Jersáková s dětmi se jen zázkem dostala do Alexandrovky, i když je lupiči okradli o poslední cenné věci. V r. 1923 vzal tyto děti (viz tab.1) do Čech vikář Českobratrské církve evangelické Rudolf Šedý (*1873, †1970). Ovšem v r. 1929 se bratřenci Jan a Ludvík Jersákové vrátili do Alexandrovky v Oděské oblasti, kde tehdy bydleli jejich příbuzní. Následně byli oba perzekvováni. Rodák z Nové Bohemky u Samary Jan (rus. Ivan) Jersák byl v r. 1937 uvězněn a zastřelen NKVD na stavbě Bělo-mořsko-baltského kanálu (viz *Příloha 1*). O osudu Ludvíka Jersáka informace zatím nejsou známe.

Tabulka 1

Rodné příjmení a jméno	Datum narození	Místo narození	Trvalé bydliště v ČSR (rok)	Nové příjmení [po adopci (a) nebo sňatku (s)]	Poznámka
Jersák Adolf	27. 9.1913	Čechov	? (1937)	-	truhlář
Jersák Emil	3. 3.1912	Čechov	Lysá nad Labem (1937)	-	dělník
Jersák Jan	19. 2.1910	Nová Bohemka	Horní Černošice u P. (1926)	-	pekař
Jersák Ludvík	2. 5.1910	Čechov	Jedlina (1926)	-	řezník
Jersák Ludvík	9. 1.1912	Čechov	Kláštrec n. Orlici (1926)	-	?
Jersáková Eliška	5. 2.1920	Čechov	Nosislav u Brna (1937)	Nešporová (a)	studující
Jersáková Emila	13. 3.1908	Čechov	Hněvice (1926)	?	?
Jersáková Julie	2. 9.1912	Čechov	Křížlice (1937)	Zelinková (s)	domácí
Jersáková Lýdie	2. 1.1910	Čechov	Dolina na Slovensku (1937)	Chromnicová (s)	domácí
Jersáková Marta	1. 10.1917	Čechov	Brno – Řečkovice (1937)	Elbová (s)	domácí

Pak následoval vznik SSSR (1922), nová ekonomická politika bolševické vlády (NEP), kolektivizace (1929 - 1930), hladomor (1932 - 1933) a začátek stalinských perzekucí 30. let 20. století.

Samota zanikla r. 1934 v důsledku stavby Čapajevského dělostřeleckého polygonu Rudé armády (1933 - 1934). Jedním z hlídačů polygonu se stal také krajan Vladimír (Josefovič) Lux, v r. 1938 perzekvovaný. Na

území polygonu zůstal jen český evangelický hřbitov s asi 50 hroby a obyvatelé byli přesídlení do nedaleké obce Stěpanovka (zal. r. 1927), kde už žili Rusové, Ukrajinci a Mordvini. Krajané byli usídlení na jedné ulici, která se neoficiálně jmenovala „Česká ulice“ („Češskaja ulica“). Zde zažili pokračování perzekucí (viz *Příl. 1*).

Již od r.1930 existovalo v Stěpanovce družstvo „Nacmen“ (od r. 1946 neslo jméno Stalina a od r. 1956 jméno Ždanova), pak po reorganizaci se družstvo už jako jedna ze čtyř brigád stalo součástí sovchozu „Majak“ (1957 - 1985). V družstvu existovala mlékárenská farma, farma koní, farma ovcí, drůbežárna, včelařství aj. Kromě povinné práce v družstvu musel každý člen družstva pracovat také na svém pozemku na ploše 1ha, kde se pěstovalo žito, kukuřice, proso, zelenina a např. i melouny.

V r. 1935 vystavěli v obci základní čtyřletou ruskou školu, kde se vyučovalo až do r. 1969, kdy ji zavřeli kvůli malému počtu žáků. Po čas její existence působilo v ní devět učitelů. Prvním učitelem byl Vasilij Petrovič Jutkov. V r. 1939 družstvo otevřelo v obci také mateřskou školku (rus. jasla), kde se děti stravovaly zdarma. Z krajanek tam pracovaly Marie Jersáková jako kuchařka a Emilie Jersáková a Marie Čáповá jako pěstounky.

Při tom nezapomínali ani na duchovní život a pravidelně se scházeli na bohoslužby. Ovšem, jak svědčí Lýdie Čáповá z Bohemky, ani modlitebnu ani českou školu neměli a křest vykonávala pravoslavná babička Mordvinka, která zároveň byla lékařkou a akušérkou v obci. Ovšem, mohla to také být mniška ze Samarského Iverského ženského kláštera (zal. r. 1850) nebo presbyterka církve Molokanů v Samaře.

Jako na samotě Čechi byl největším problémem i v Stěpanovce nedostatek vody. Proto zde byly založeny tři rybníky (1935, 1939 a 1949, renovovány v r. 1984). Voda se používala pro napájení dobytka a zalévání pozemků. Na statcích se kopaly studny, voda

se používala na pití a pro lázeň (rus. baňa). V létě však studny často vysychaly.

Největší úroda byla v r. 1937, kdy družstevníci měli poprvé dostatek chleba, pak až v r. 1947. Za úspěchy v pěstování obilí, obdrželo družstvo v r. 1937 první traktor „Universal“ a kombajny „SZK“ a „Kommunar“, v letech 1939 - 1940 ještě dva traktory a dva kombajny „Stalinec“. Tehdy si družstevníci už mohli dovolit koupit šicí stroje, gramofony, kola a jiné vymoženosti civilizace.

Je důležité zdůraznit, že od r. 1939 všichni mladí muži ve věku od 18 let museli povinně nastoupit základní vojenskou službu. Loučení s odcházejícími do vojska (rus. „provody v armiju“) bylo velkou společenskou záležitostí. Někteří pak zůstávali sloužit v armádě na nižších velitelských funkcích nebo po studiích na vojenských školách jako důstojníci.

Kulturní zařízení v obci v 30. létech ani později neexistovalo, proto mládež se shromažďovala v letních večerech vedle některého statku, kde posedávala na lavicích, tančila při harmonice nebo balalajce a zpívala. Mezi známé harmonikáře patřil např. E. A. Čáp. V zimě se scházeli u někoho v domě, kde při světle petrolejové lampy se bavili stejným způsobem, při tom děvčata také vyšívala. Ovšem hoši chodili k holkám i do sousedních obcí Semenovskij (později Semenovka) a Novaja derevňa, ale v 6 hodin ráno už byli v práci. Svatby se konaly v měsících říjen až duben. Na takových setkáních někdy vznikaly častušky, kde se např. zpívalo i o Stěpanovce:

Stěpanovka, Stěpanovka,

Gde ty zaseleňnaja?

Krugom les, krugom trava,

Krugom čechi da mordva.

Ve 20. - 30. letech 20. století se informace o životě obce pravidelně objevovaly také v okresních novinách „Čapajevskij kolchoznik“.

Za 2. světové války 18 mužů odešlo do Rudé armády, později někteří Češi jako např. Antonín (Karlovič) Svoboda bojovali v 1.

československém armádním sboru v SSSR. V 1. československém armádním sboru v SSSR bojoval ještě jeden rodák z Čechovky, řezník a truhlář Emil (Filipovič) Čáp (*1908, †?), ale ten narukoval z Alexandrovky v Oděské oblasti, kde se oženil (1931) a bydlel. Ve válce padlo 10 vesničanů, mezi nimi Čech Petr (Filipovič) Čáp. Mládež ve věku 15 - 16 let, která zůstala v obci, pracovala na dělostřeleckém polygonu, např. Karel (Karlovič) Čáp, Konstantin (Josefovič) Jersák, Alžběta Čápková aj. V letech 1941 - 1942 byli někteří mladí lidé posíláni na stavbu obranných zařízení v jiných regionech, např. Petr (Filipovič) Čáp, Marie (Vilhelmovna) Čápková, Josef (Karlovič) Jersák, Pavel (Karlovič) Jersák, Anna (Josefovna) Jersáková, Julie (Karlovná) Jersáková, Jan (Karlovič) Svoboda aj. Tehdy také do Stěpanovky byli posíláni ze špitálů zranění vojáci Rudé armády, kteří navíc museli pomáhat při družstevních pracích. Oběd a večeři jim vařila Marie Jersáková.

Již zmiňovaný nedostatek vody byl také příčinou toho, že ovocné stromy se začaly pěstovat v obci až po 2. světové válce, a že mladí obyvatelé znovu odcházeli do měst v Rusku (Samara, Čapajevsk a Rostov na Donu), v Kazachstánu (Karaganda) a na Ukrajinu, např. Pavel Čáp (*1929, †2004) se sestrou Annou (†2008) v květnu 1950 a jejich bratr Vilém (rus. Filip) Čáp (*1931, †2006) v r. 1960. Pavel Čáp se v Alexandrovce oženil s již zmiňovanou Lýdií Čápkovou a bydlel do r. 1989, kdy se odstěhoval s manželkou i rodinou syna Ludvíka Čápa do Bohemky v Mykolajivské oblasti. Zde lze zdůraznit, že v průběhu své existence udržovali obyvatelé Čechovky a pak Stěpanovky čilé příbuzenské vztahy s Alexandrovkou a Bohemkou. Kromě Pavla, Viléma a Anny Čápkových a již zmiňovaného jejich strýce Emila Čápa byl to také Vilém Semerád, který se sice oženil v Alexandrovce, ale odjel s rodinou bydlet do Stěpanovky. V třicátých letech 20. století bydlel v Bohemce rodák z Čechovky Pavel Jersák, který se pak také

vrátil zpět do Stěpanovky. Prý byli na jihu Ukrajiny také Millerovi, ale i ti se vrátili do Stěpanovky.

Češi působili v družstvu v různých funkcích. Brigadýry byli Josef (Karlovič) Jersák a Marie (Petrovna) Čápková, veterinárním lékařem Josef (Karlovič) Jersák, řemenářem Petr Svoboda a skladníky Fedor Čáp s manželkou Alžbětou. Na farmě koní pracovali Jan Svoboda a Petr Čáp, na farmě ovcí Julie Jersáková, dojičkami krav byli Anna Svobodová a Růžena Svobodová, řidičem Josef Jelínek a včelařem Jan (Ludvíkovič) Čáp.

14. září 1954 zažila Stěpanovka ještě jednu tragickou událost. V ten den se na Tockém polygonu v Orenburské oblasti ve vzdálenosti 240 km na východ od Stěpanovky konalo vojenské cvičení pod názvem „Sněžok“ s použitím jaderných zbraní, kterému velel zástupce ministra obrany SSSR maršál Sovětského svazu Georgij Žukov (*1896, †1974). Následky radioaktivního nakažení účastníků cvičení (45 000 vojáků) a velkého území s obyvatelstvem nejsou dosud oficiálně známy. Tockoje je známe také tím, že za 1. světové války v jeho okolí existoval tábor pro 130 tisíc zajatců z řad rakousko-uherské armády (Tockoje 2). V táboře přebýval a přežil tyfus Jaroslav Hašek. V r. 1918 postavili tam zajatci pomník obětem 1. světové války.

Po r. 1957 byla konečně uskutečněna elektrifikace obce. V rodinných domech se objevily radiopřijímače a přehrávače desek a na farmách mechanizace, např. dojící přístroje na mlékárenské farmě. V šedesátých letech se v obci určitě objevila i televize. Ovšem za celý čas existence Stěpanovky (1927 - 1985) nebyla postavena asfaltová silnice v délce asi 2 km, což nakonec spolu s výše uvedenými příčinami zapříčinilo zánik obce, protože pracující nebo žáci museli jezdit do sousedních obcí nebo i Čapajevska, což při velkých mrazech, se sněhem v zimě a blátem na jaře nebo na podzim, bylo nad lidské síly. Už v r. 1980 zůstalo v obci jen 12 rodin, většinou

důchodců. Tehdy chléb a jiné potraviny pro obec vozil jednou týdně z Čapajevska Ludvík (Filipovič) Čáp.

Není známo, jak zažívali obyvatelé Stěpanovky návštěvu armádního generála Ludvíka Svobody v nedalekém Buzuluku Orenburské oblasti 18. - 19. června 1961 nebo jak přijali okupaci Československa 21. srpna 1968 a jaké kvůli tomu měli vztahy s obyvateli okolních ruských obcí.

Stěpanovka zanikla v r.1985 v důsledku stranické politiky jako neperspektivní obec. Zůstal tam jen hřbitov, rybníky a místní toponym „český les“. Obyvatelé se odstěhovali do Samary, Čapajevska, Togliatti, a jiných měst a obcí Ruské federace ale podle Lýdie Čákové, dosud „chovají“ svých zemřelých na starém vesnickém hřbitově, který pravidelně navštěvují. Mezi 85ti krajanů v Samarské oblasti, kteří se uvádějí ve výsledcích všeobecného sčítání lidu z r. 2002, určitě jsou i bývalí obyvatelé Stěpanovky a jejich potomci (viz tab. 2).

Č.	Města, obce a okresy	Počet
1	Samara, město	22
2	Čapajevsk, město	22
3	Togliatti, město	21
4	Novokujbyševsk, město	7
5	Žigulevsk, město	3
6	Syzraň, město	2
7	Kinel', město	1
8	Otradnyj, město	1
9	Privolžskij okres	2
10	Volžskij okres	2
11	Isaklinskij okres	1
12	Pochvistněvskij okres	1
Všeho		85

V některých nových osadách to krajané také nemají lehké. Ti co bydlí v Čapajevsku, kterému se v ruském tisku a na Internetu říká „umírající město“, jsou na tom nejhůř, neboť město dosud nemá dešťovou kanalizaci, jeho půda je kontaminovaná a voda v řece Čapajevce (dříve Moča) je otrávená. Proto obyvatelé nesmějí jíst vypěstovanou nebo na trži-

ci kupovanou zeleninu nebo ovoce, pít mléko od místních krav a koz a jíst vajíčka místních slepic, ale jedí a pijí! To vede k těžkým onemocněním, zejména u dětí, např. k tzv. „čapajevskému syndromu“.

Nakonec pro zajímavost zdůrazníme, že Stěpanovka neexistuje už cca 25 let, na ruských mapách se neuvádí, ale na web stránce Microsoft Virtual Earth pod názvem Live Search Maps (<http://maps.live.com/>) se uvádí na mapě a to s názvem „Chekhi“.

Tak skončila historie dvou nevelkých českých evangelických osad v Ruské federaci.

Příloha 1

Seznam perzekvovaných Čechů z obcí Čechi, Stěpanovka a okolí (1934-1950)

ČÁP Filip Filipovič (*1895 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské gubernie. Uvězněn 30.04.1935 podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Usnesením PP OGPU Sredně-Volžského kraje ze dne 16.07.1935 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

ČÁP Karel Filipovič (*1889 v Polsku), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské gubernie. Uvězněn 30.04.1934 podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Usnesením PP OGPU Sredně-Volžského kraje ze dne 16.07.1935 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

ČÁP Karel Filipovič (*1897 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Uvězněn 27.07.1937. 15. 09.1937 byl odsouzen k trestu smrti zastřelením podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Zastřelen 27.09.1937 v Kujbyševu. Místo pohřbení není známo. Rehabilitován 8.06.1989.

ČÁP Ludvík Filipovič (*1904 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské gubernie. Uvězněn 30.04.1934 podle článku 58-6 (špionáž). Usnesením Kujbyšev-

ského oblastního soudu ze dne 5.07.1939 byl zproštěn obvinění. Rehabilitován 18.10.1991.
ČÁP Petr Filipovič (*1903 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské gubernie. Uvězněn 14.07.1938 podle článku 58-6 (špionáž). Usnesením Úřadu NKVD Kujbyševské oblasti ze dne 9.06.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

ČÁP Vilhelm Josefovič (*1895 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské oblasti. Uvězněn 14.07.1938 podle článku 58-6 (špionáž). Usnesením Kujbyševského oblastního soudu ze dne 16.07.1939 byl zproštěn obvinění. Rehabilitován 18.10.1991.

JERSÁK Ivan Josefovič (*1910 v obci Nová Bohemka Samarské gubernie), pekař. Národnost česká. Uvězněn 05.09.1937. Trojkou NKVD Karelské ASSR ze dne 09.09.1937 byl odsouzen k trestu smrti zastřelením podle článku 58-6-11 (špionáž). Zastřelen 15.09.1937 na Vodním předělu (plavební komora VII-VIII) Běломorsko-Baltijského kombinátu NKVD. Rehabilitován 31.03.1989.

JERSÁK Josef Karlovič (*1895 v Polsku), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Čechi Samarské oblasti. Uvězněn 14.07.1938 podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Usnesením Čapajevského MO NKVD ze dne 9.07.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

JERSÁK Ludvík Matějovič (*1895 v České kolonii Samarské gubernie). 8.10.1938 odsouzen k trestu smrti zastřelením. Zastřelen. Rehabilitován.

JERSÁK Pavel Karlovič (*1900 v Polsku), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v Čapajevsku Samarské gubernie. Uvězněn 19.07.1938 podle článku 58-6 (špionáž) a 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Usnesením Kujbyševského oblastního soudu ze dne 29.06.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

JERSÁK Pavel Karlovič (*1900 v obci Semenovka), kovář, nestraník. Národnost ruská (?). Uvězněn 27.07.1937 a 15.09.1937 byl odsouzen k trestu smrti zastřelením Troj-

kou NKVD Kujbyševské oblasti podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Zastřelen 27.09.1937 v Kujbyševu. Místo pohřbení není známo. Rehabilitován 8.06.1989.

JERSÁK Pavel Karlovič (*1900 v obci Čechi Samarské gubernie), družstevník, nestraník. Národnost česká. Uvězněn 1.11.1942. Usnesením Kujbyševského oblastního soudu ze dne 28.01.1943 byl odsouzen na sedm let nápravně-pracovních táborů podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace). Rehabilitován 11.06.1992.

LUX Vladimír Josefovič (*1896 v Volyňské gubernii, Ukrajina), hlídač dělostřeleckého polygonu, nestraník. Národnost česká. Uvězněn 10.06.1938. Odsouzen na pět let nápravně-pracovních táborů podle článku 58-10 (kontrarevoluční propaganda nebo agitace) Zvláštní poradou NKVD SSSR ze dne 27.02.1940. Rehabilitován 7.08.1989.

SEMRAD (Semerád) Stanislav Francevič (*1893 v obci Michalovka Volyňské gubernie, Ukrajina), úředník, nestraník. Národnost česká. Uvězněn 24.01.1938. Odsouzen k trestu smrti zastřelením Usnesením Nejvyššího soudu SSSR ze dne 19.03.1938 podle článku 58-6 (špionáž). Zastřelen 19.03.1938. Rehabilitován 15.12.1956.

SVOBODA Ivan Karlovič (*1894 v Polsku), skladník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v Čapajevsku Samarské gubernie. Uvězněn 20.06.1938 podle článku 58-6 (špionáž). Usnesením Úřadu NKVD Kujbyševské oblasti ze dne 14.05.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

SVOBODA Ludvík Karlovič (*1.05.1908 v Samarské gubernii), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v obci Stěpanovka Samarské oblasti. Usnesením PP OGPU Sredně-Volžského kraje ze dne 14.05.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

SVOBODA Petr Karlovič (*5.08.1900 v Samarské gubernii), družstevník, nestraník. Národnost česká. Bydlel v Čapajevsku Samarské gubernie. Usnesením Úřadu NKVD Kujbyševské oblasti ze dne 22.03.1939 bylo stíhání zastaveno kvůli nedostatku důkazu. Rehabilitován 18.10.1991.

Alexandr Drbal

Doporučujeme

V nakladatelství Kalich vyšla nová kniha Edity Štěřkové: **Jak potůček v jezeře** o vzniku a prvních desetiletích tzv. Obnovené Jednoty bratrské, církve vzniklé v 18. století a dnes rozvětvené téměř po celém světě. Jak už jméno napovídá, v jejích kořenech lze hledat dědictví staré české Jednoty bratrské. U kolébky Obnovené Jednoty stáli moravští exulanti, potomci bratří z fulneckého sboru, jehož posledním kazatelem byl Jan Amos Komenský. V roce 1727 podepsali v Herrnhutu statuty "bratrského spolku". Jejich společenství se brzy stalo tak přitažlivé, že se v něm postupně ocitli v menšině, ačkoliv se k němu během padesáti let připojilo více než dva tisíce exulantů z Moravy, Čech a rakouského Slezska. Kniha, důkladně založená na pramenech, ukazuje, že mnohé v dějinách tohoto společenství bylo složitější, než se obecně traduje. Svou exulantskou vážností stáli Moravané své vrchnosti, hraběti Mikuláši Ludvíku Zinzendorfovi, nejednou v cestě. V dosavadní literatuře se o nich psalo jen na okraji, spíše povrchně a více z hlediska Zinzendorfova. Tato práce si naopak všímá především právě exulantů, ve zkratce se snaží podchytit jejich osudy, jejich postoje a přínos pro vznikající církve, v níž chtěli vidět obnovenou Jednotu bratrskou.

Zájemcům o historii velice doporučujeme i dříve vydané knihy Edity Štěřkové, které jsou dosud v knihkupectvích v prodeji:

Exulantský kazatel - biografická novela o Václavu Blanickém (1720 – 1774), zakladateli českých exulantských kolonií v pruském Slezsku;

Stručně o pobělohorských exulantech – populární formou podaný stručný, ale fundovaný přehled dějin české pobělohorské náboženské emigrace;

Země otců – publikace zabývající se podrobně českými exulantskými koloniemi na Střelínsku, Táborsku, Opolsku, v Polsku i na Ukrajině a reemigrací jejich obyvatel.

Exulantská útočiště v Lužici a Sasku – v první části knihy je abecedně řazený pře-

hled měst a vsí, v nichž se usadili pobělohorskí exulanti s krátkou historií jejich osudů, ve druhé části je v obsažnějších kapitolách podána historie některých větších exulantských kolonií a českých sborů, jako jsou Drážďany, Žitava a jiné;

Pozváni do Slezska - dílo zabývající se českou náboženskou emigrací po roce 1741 do pruského Slezska a vznikem prvních čtyř exulantských kolonií v této oblasti s detailními seznamy emigrantských rodin;

Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18. století - obsáhlá práce věnovaná historii exulantů z českých zemí v 18. století, zahrnující i vlastní životopisy exulantů a seznamy exulantských rodin.

Malý průvodce velkou historií - Ženeva

Do Ženevy, města na břehu jezera Lac Léman, se náš Exulant vydal ve dnech 8.–11. května letošního roku proto, aby vzdal hold slavnému přistěhovalci Janu Kalvínovi (Jean Calvin) k 500. výročí jeho narození. Také však proto, aby viděl, jak to v Kalvínově městě po 448 letech chodí. A už zkraje si řekněme, že porovnáme-li péči, s jakou v Kostnici (kterou Exulant navštívil v červnu 2006) připomínají „svůj“ koncil, potažmo Husa, s péčí Ženevských o připomínku Kalvína, toto srovnání vychází lépe pro Kostnické.

Přijeli jsme v pátek kolem půlnoci, podle adresy a „GPSky“ hravě našli místo, které nám tu bylo na tři dlouhé noci „domovem“. Bratr farář Josef Beneš, v současnosti farář u pražského Salvátora, který tu dlouhá léta působil, se nám stal průvodcem po městě a jeho historii. Díky němu vyšla městská rada Exulantu vstříc a zařídila nám ubytování v jedné sekci protiatomového krytu, který se rozkládá pod celým městem. Vedle své původní funkce kryt slouží i jako ubytovna pro turisty a v některých částech se dokonce konají výstavy a koncerty.

Farář Beneš už nás očekával, měl klíče, my vystoupili se svými zavazadly z autobusu a šli za ním do podzemí. Zde otevřel těžká železná vrata a pokračoval přes další ještě těžší, železobetonová, s důkladným těsněním kolem. Betonová chodba vyústila do naší budoucí jídelny a zužujícím se krčkem jsme přešli do dalších oddělení s tříposchodovými palandami. To byly ložnice. Pánská a dámská. Palandy měly polystyrénové matrace se všelijakými vzory a mapami na textilní pokrývce. Vyfasovali jsme pokrývky, prostěradla, zhaslo se a „dobrou noc“. Pro mnohé to jistě byl zážitek na celý život, být v místech, které slouží jako poslední útočiště, zatímco venku už je mrtvo a ticho. Ovšem u nás dole žádné velké ticho nebylo... Hudebníci mezi námi to měli dobré. Sotva se začaly klížit oči, ozvalo se od sousedů lapavé chrupání, překryto mohutným nádechovým chrrrrrrr a pisklavým výdechovým sssssss. Ještě než doznělo, už nabíhalo z vedlejší prostory mohutné sborové nepřerušované brrrrrrrrr a frrrrrrrr a svišticí šššššš. Vše v nejrůznějších tóninách a polohách. Po generální pauze nastoupily plechy, tedy větráky a jejich rezavé lamely tleskaly nejenom do rytmu, ale i sólistům. Podivuhodná symfonická báseň, jakkoli nepřerušovaná, se stala nedokončenou pro pokračování o následující noci. Uprostřed „spánku“ někdo zjistil, že je ráno. Nevím jak. Ale opravdu bylo a venku byl den, vzduch a ten dal se dýchat. První noc v protiatomovém krytu.

Ráno bylo vskutku svěží a my se vydali za poznáním. Stále mě překvapuje, když v reálu uvidím, na co jsem dosud koukal na pohlednici. Ženeva opravdu leží na břehu jezera a kousek od břehu vskutku stříká a občas i cáká po chodcích úžasný vodotrysk. Původní záměr pro výstavbu vodotrysku byl technický a protože se náramně podařil, byl v roce 1947 ještě vylepšen a stal se symbolem města. Stříká až 140 m vysoko a to rychlostí 200 km/hod!! Váha vystříknuté vody, těch 140 m, je 7 tun!!

Prošli jsme elegantním nábřežím kolem ještě elegantnějšího imperiálního hotelu a vzpomněli na císařovnu Alžbětu, Sisi, která zde zemřela na následky atentátu italského anarchisty Lucheniho. Bodl ji pilníkem do prsou. Při soudním přelíčení se poprvé dostávají do politické souvislosti termíny „anarchie“ a „anarchisté“.

Prošli jsme parkem pod hradbami a doslova narazili na 100 m dlouhou zeď s vodním příkopem – památník reformace. V nadživotní velikosti tu stojí od r. 1909 její velikáni: G. Farel, J. Kalvín, T. de Beza a J. Knox. Hledali jsme naše osobnosti. Jméno jednoho jsme našli vytesané do valounu a zarostlé břechťanem, M. Jan Hus. V parku ovšem ve svých kopulovitých stanech předváděli jakási kouzla potomci Osmanů.

Strmými úzkými a malebnými uličkami jsme stoupali do historického centra kolem staré radnice, kde v roce 1863 založil Henri Dunant mezinárodní výbor Červeného kříže. Jeho mottem je: the power of humanity – síla lidskosti. „Bylo nás pět“ – otců zakladatelů: vedle již zmíněného H. Dunanta jeho společník Gustave Moynier, vojenští lékaři Louis Appian a Theodore Maunoir, dále pak generál Henri Dufour (rodák z Kostnice). Všichni se roku 1859 zúčastnili bitvy u Solferina; nejvýznamnější však byl H. Dunant, který začal organizovat první i následnou pomoc pro všechny potřebné bez rozdílu barvy uniformy i hodnosti. Za prosazení, realizaci a následnou ratifikaci (tedy nejenom za snahu) „Ženevské konvence“, co ve všech následujících válkách zachránila milióny životů, dostal v roce 1901 H. Dunant první Nobelovu cenu míru. Známý je symbol červeného kříže, který je doplněn červeným půlměsícem. Pro ty státy, kterým vadí oba symboly, platí od roku 2007 červený kosočtverec (krystal); i ten je v bílém čtvercovém poli.

Nakoukli jsme též do sídla Ekumenické rady církví, měli zrovna před malováním. Dům z šedesátých let s aulou pro zasedání, které dominuje impozantní kříž ze

vzácného dřeva z Afriky. Původně byl z jednoho kusu, ten strom musel mít v průměru aspoň tři metry; na letišti se zjistilo, že se nevejde do letadla, tak ho přiváželi a na místě za použití plechových destiček sešroubovali. Kolem jsou ochozy se vstupy do kanceláří ozdobené dary z misí. Zajímavá je kaple zbudovaná tak, že z každé konfese je tu „něco“. Velmi působivý je kovový kříž vyrobený ze střepin leteckých bomb, co zasáhly Drážďany a Coventry.

Pěšky jsme došli až na periferii města, kde u silnice v nestříhaném křoví, ve vilové čtvrti, stojí památník na místě upálení španělského lékaře Michela Serveta. Text je podivně nejasný, popisující nějakou divnou událost, ale beze jména hlavního aktéra; velice ohleduplně se tak připomíná reformátorův „dobově podmíněný přehmat“. Stalo se to 27. října 1553 a příkaz dal Kalvín pro Servetovo popírání Boží Trojice. Kalvín se údajně přimlouval za milosrdné stětí, ale soudci mu nevyhověli. Byl tedy upálen se svou kacířskou knihou, co měl přivázanou k noze. Byla zachycena i jeho poslední slova: „Ježíši, synu věčného Boha, slituj se na de mnou!“.

Miguel (jak se někdy též píše) Servet byl vskutku renesančním vzdělavcem. Vystudoval medicínu a spolu se zakladatelem anatomie Andrea Vesaliem se věnoval morfologickému popisu lidského těla. Ovšem v teologickém (Christianismi restitutio) a nikoli medicínském pojednání publikoval poprvé popis malého krevního oběhu. Správně popsal cestu krve ze srdce do plic a její návrat zpět do srdce. Teprve za více než 60 let William Harvey objevil celý krevní oběh, ale i zde byla slabina. Nevěděl, jak proudí krev mezi tepnami a žilami. Za dalších bezmála 50 let popis zkompletoval italský anatom Marcello Malpighi objevem kapilár – vlásečnic. Dnes se krevní oběh učí děti za základce. Univerzitní nemocnice ve španělské Zaragoze nese jméno Miguel Servet. – Servet byl ovšem upálen nikoli za svůj objev, ale za své názory o Boží Trojici, které

byly natolik zcestné, že kdyby Serveta nezajali a neupálili v Ženevě, učinili by tak kdekoli jinde v tehdejší Evropě.

V sobotu jsme navštívili také Akademii pro vzdělávání kazatelů založenou v roce 1559. V těchto historických prostorech nám náš průvodce podal obšírný výklad o životě a díle jejího zakladatele Jana Kalvína.

Na levém břehu řeky Rhône, co vytéká z jezera a teče dále do Burgund, aby se tam vinula v zahradách, tak ještě při jejím počátku vzniklo historické centrum města. Tam na vrcholku stojí katedrála sv. Petra, nádherná kamenná románsko-gotická stavba z počátku 13. století (u nás tehdy panoval Přemysl Otakar I.) na místě ještě staršího kostela ze století šestého. Ty staré základy a části kostela jsme si prohlédli ve zpřístupněném podzemí katedrály. Interiér je impozantní i svou strohostí, mimo vlastní stavbu není prostor ničím okrášlen; „hodně raný funkcionalismus“. Chybí tu oltář i stůl Páně, místo oltáře jakési lešení, asi pro pěvecký sbor. Ovšem pod kazatelnou mohutná židle – trůn, zde zřejmě Kalvín poslouchal kázání svých farářů.

Zúčastnili jsme se tady nedělní bohoslužby. Židle – trůn byla obsazena pastorem, ale v průběhu bohoslužeb nezasahoval. Snad původně to bylo místo zpěváka, co určoval co a jak; jak známo, Kalvín varhany neměl. Zpívá se vestoje, při čtení evangelia a při modlitbách se sedí, stejně tak při kázání. Text kázání byl na slova Lukášova evangelia 13, 20-21. „*A opět řekl: k čemu připodobným království Boží? Podobno jest kvasu, kterýž vzavši žena, zadělala ve třech měřicích mouky, až zkysalo všecko.*“. Bylo ve francouzštině. Radostnou chvílí byl zpěv písně „Ó ujmí ruku moji“; celý chrám francouzsky, my počesku.

V sousedství katedrály je bývalý biskupský palác Maison Mallet. Dnes je tu mezinárodní muzeum reformace. Řeknu rovnou, expozicí jsem byl zklamán. Byla zaměřena jen na historii francouzsko-německé

reformace. Z české reformace jenom jakési leporelo z vystřihovánek, které zachycovalo M. Jana Husa ve společnosti jiných reformátorů, a ještě jeden obrázek na zdi, kde byl spolu s J. A. Komenským. Cesta české reformace jako by sem nevedla.

Nedělní odpoledne jsme prožili v Chamonix už ve Francii, blízkém středisku zimních sportů a dějišti zimních olympiád. Neodolali jsme a visutou kabinovou lanovkou se vydali na vrchol Aiguille du Midi. Zážitek veliký, na vrcholu hory ve výši téměř 4 000 m n. m. (3842) foukalo, sněžilo a honily se mraky tak, že mnoho vidět nebylo. Samotný vrchol tvoří skalisko a to je provrtáno výtahem na plošinu s vyhlídkou. Koukáme do mraků na té správné straně, kde podle orientační tabule má být jiná, vyšší „Bílá hora“. Mlhovina se náhle jako opona otvírá a my vidíme Mont Blanc, jen nám to dojde, vidina je fuč. Nejvyšší hora Evropy (4810 m n. m.) nám takto byla doslova na dosah ruky.

Naše cesta měla dvě krátká zastavení v místech těsně spjatých s českými dějinami. V pátek v Kostnici; tam jsme se stihli jenom vyfotit u obelisku se jmény M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského, a v pondělí v Basileji (připomínka „Basilejských kompaktát“). Díky přísným opatřením pro autobusy jsme museli zastavit až za historickým jádrem, proto z časových důvodů jenom někteří smočili prsty rukou do „tíše plynoucího Rýna“.

Co jsme se tedy dozvěděli o Kalvínovi? Že v Ženevě chtěl původně jen přespat a najíst se, ale jakmile se Farel dozvěděl, že právě přijel mladý autor čerstvě vydané Instituce, ihned se za ním vypravil a přemlouval ho, aby ve městě zůstal. Kalvín se zdráhal, a teprve když rozložitý Farel udeřil pěstí do stolu a začal ho proklínat, zalekl se a zůstal.

Jako ostatní reformátoři byl Kalvín přesvědčen, že veškeré uvažování o Bohu, víře a ospravedlnění musí vycházet pouze z Bible, nikoli z tradice, a sdílel s ostatními i

přesvědčení, že křesťan je spasen „pouhou vírou“ („sola fidae“), nikoli svými skutky. Tady však Kalvín dodává, že to je pouze začátek a že musí následovat snaha o nápravu života svého, života sboru i společnosti. Zatímco tedy Luther zdůrazňoval radost a pokoj ospravedlněného hříšníka, Kalvín přísně prosazoval důslednou poslušnost Božímu zákonu.

Současná Ženeva, „hlavní město světové diplomacie“, je především moderní město s věhlasnými mezinárodními institucemi, mnohé z nich jsme viděli na vlastní oči. Na Kalvína tam sice nezapomínají, ale ani se k jeho odkazu nijak zvlášť nehlásí. Dříve bývalo například zvykem na neděli zavřít obchody, a mnozí tento zvyk dodržují dodnes. Ovšem ne právě tam, kde by to Kalvín viděl nejraději, v barech a hernách. Pro mnohé nepoučené návštěvníky Ženevy se tak Kalvín může stát pouze ostře řezaným profilem s orlím nosem na etiketě poněkud trpkého ženevského piva Calvinus.

Josef Čáp, Pavel Čáp

Vypravte se S EXULANTEM DO HOLANDSKA.

Občanské sdružení uspořádá v příštím roce autobusový zájezd do Amsterdamu a Naardenu, kde si chceme připomenout 340. výročí úmrtí Jana Amose Komenského.

Termín: 11.- 14. června 2010

Cena: do 5.000,- Kč

Přihlášky zasílejte do **26. března 2010** na adresu: Mgr. Pavel Čáp, Brechtova 4/778 (schránka č.25), 149 00 Praha 415, email: pavel.cap@email.cz, telefon: 604 175 061. V přihlášce, prosíme, uveďte: jméno a příjmení, věk, adresu, mail, telefon.

Závěrem

Opět připomínáme, že podmínkou členství v našem sdružení, není osobní "příslušnost" k exilu resp. návratu. Do svých řad zveme i sympatizanty zajímající se o naši činnost. K přihlášení se za člena stačí sdělit na adresu sdružení jméno a příjmení, datum narození, bydliště, příp. církevní příslušnost (sbor) a příp. vztah k pobělohorskému exilu (potomek, sympatizant, zájemce o historii apod.) Z každé přihlášky máme radost. Po obdržení přihlášky Vás zařadíme do adresáře pro zasílání věstníku. Pokud Vám můžeme věstník zasílat hromadně, prostřednictvím některého sboru, prosíme, dejte nám to vědět.

Prosíme, abyste nás informovali i o dalších změnách (přestěhování, úmrtí našeho člena apod.), abychom na ně mohli reagovat.

První mezinárodní setkání exulantského rodu ANDRŠŮ

**se bude konat v Zelowě ve dnech
30.7. – 1.8. 2010**

Předběžný program: kromě setkání a vzpomínání všech, kdo mají nějaký vztah k rodu Andršů a exulantské tradici také bohoslužby, návštěva Faustynova a dalších okolních obcí, prohlídka muzea Českých bratří, vystoupení Zelowských zvonků a další.

Doprava: individuální

Předběžné ceny (budou placeny na místě):

Nocleh: 120,-Kč (20 PLN) za 1 noc (ubytování ve sborovém domě, pokud máte, přivezte si spacák)

Jídlo: 250,- Kč (42 PLN) za 5 jídel (páteční večere až nedělní snídaně),
150,- Kč (25 PLN) za 3 jídla (sobotní oběd až nedělní snídaně)

Další informace na internetu:

<http://exulant.evangnet.cz/>

<http://www.genebase.cz/~ts/index.htm>

<http://www.zelandia.pl/>

a v dalším vydání věstníku Exulant.

Přihlášky (z důvodu zajištění noclehu a jídla) zasílejte, nejlépe emailem, na adresu:

tstodola@volny.cz

Pokud musíte použít poštu, pak vložte do dopisu známku na odpověď a pište na adresu: Ing. Tomáš Stodola, Karla Dvořáčka 1216, 73514 Orlová - Lutyně, Česká republika.

Uvádějte vždy jména a příjmení přihlášených osob, jejich přesné datum narození, vztah k Andršům, od kdy chcete zajistit nocleh a jídlo (a zda nejste vegetariáni).

NAPIŠTE NĚCO O SOBĚ I POKUD NEPŘIJEDETE – vaši příbuzní se na vás určitě budou ptát... Samozřejmě se nemusíte jmenovat Andrš – vítáme potomky, bratrance, sestřenice atd.

NEZAPOMEŇTE NA SRAZ VZÍT RODINNÉ FOTOGRAFIE, ZVLÁŠTĚ TY NEJSTARŠÍ.

Srdečně zvou pořadatelé:

Občanské sdružení EXULANT

Parafia Ewangelicko - Reformowana w Zelowie

Ing. Tomáš Stodola

Informační věstník občanského sdružení EXULANT, vydává občanské sdružení EXULANT. Vychází 2x ročně. Sídlo občanského sdružení i redakce: Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 9 – Husův dům, PSČ 110 00, Česká republika, <http://exulant.evangnet.cz>

ISSN 1801-514X